

ERROSE BUSTINTZA MAÑARIKOREN
AMES-KONTAKIZUN ERLIJIOSOAK

Nagore Etxebarria

LABURPENA

Artikulu honek Errose Bustintza *Mañariko* idazle bizkaitarrak idatzitako hamahiru kontakizun labur erlijiosoren edizio gaurkotua dakar. Kontakizunok *Euzkadi* eta *Aránzazu* aldizkarietatik hartuak izan dira, azkenekoa izan ezik; Jaime Kerexetak atondu zuen *Ipuinak* obratik atera dugu berau. Azpimarratu gura dugu, batetik kontakizun hauetarik gehienei egileak egin dien amets- edo gogo-ukitua, eta bestetik, betiko lez, hark erakutsi duen bizkaieraren jabetasuna, arina eta bizia.

RESUMEN

Recoge este artículo la edición actualizada de trece breves narraciones de carácter religioso compuestas por la escritora vizcaína Errose Bustintza *Mañariko*, y publicadas en las revistas *Euzkadi* y *Aránzazu*, a excepción de la última, cuyo texto ha sido extraído de la obra *Ipuinak* editada por Jaime Kerexeta. Es reseñable, por un lado, el estado de ensoñación o semiincoscienza en el que la autora teje la mayoría de estas narraciones, y por otro, su ya conocida habilidad en el manejo del dialecto vizcaíno, ágil y vivo.

RÉSUMÉ

Cet article rend compte de l'édition mise à jour de treize nouvelles à caractère religieux écrites par l'écrivaine biscayenne Errose Bustintza *Mañariko*, et publiés dans les revues *Euzkadi* et *Aránzazu*, à l'exception de la dernière, dont le texte a été tiré de l'ouvrage *Ipuinak*, édité par Jaime Kerexeta. À noter, d'un côté, l'état de rêverie ou de méditation dans lequel l'auteur tisse la plupart de ces récits et, de l'autre, son habileté dans le maniement, souple et vif, du dialecte biscayen.

SUMMARY

This article includes an updated edition of thirteen short narratives with religious themes written by Vizcaya-born authoress Errose Bustintza *Mañariko*, all originally published in the *Euzkadi* and *Aránzazu* magazines, except for the last tale, taken from a work entitled *Ipuinak* edited by Jaime Kerexeta. Couched for the most part in a dream-like style at times verging on the semi-conscious, these narratives also bear the hallmark of the writer's skilful, agile and lively command of the Vizcaya dialect.

Errose Bustintza bizkaitar idazlearen ipuin antologia atondu dogu, Labayru Ikastegiaren SUTONDOAN bilduman laster argitaratzeko gogoz. Antologia hori, sasoi hatako aldizkari askotxu hutsitu eta gero batutako berrogeta hamaika ipuinek osatuta dago, gai-arlo askotarikoak eurak (ipuin mitologikoak, magikoak, alegiak...), eta luze-laburrean be batera ez datozenak, baina danak luma bizi berberagaz idatziak.

Ipuin-bilduma horretatik ate itxi dogu, baina, hareekaz batera pilatu genduan beste hamahiru idazlan, ipuinen ezaugarri artezik euki ez eta antologia horretarako aintzat hartu ezin izan doguzanak.

Eurokaz egin dogu esku artean daukazuen txortatxu hau, nahi-ta ipuinen sailkapenean lekurik euki ez, haren moduan honeek be alkarregaz josi eta argia barriro ikusi dagien.

Lehenengo zortzirak –*Maitasunetik maitasun hobeagora, Bihotz zintzoa, Umeakaz, Egun gomutagarri bat, Bidezlariaren berbalditxua, Zorioneko mosua, Belengo larrosak eta Jesussegaitik*– 1930.etik 1936.era bitartean EUZKADI aldizkarian argitaratuak izan ziran estreinakoz; bederatzi, hamar, hamaika eta hamabigarren kontakizunak –*Loraila, Hementxe bere Jaungoikoa dago, Jesusen maitetzaile zintzoa eta Ames-lorea*– handik hogeit bat urtera argitaratu ebezan frantziskotarrak, 1951. eta 1952. urteetan, ARÁNZAZU aldizkarian.

Norbera onduaz bestea ondu dauka hamahirugarrenak izenburua, eta Jaime Kerexetak prestau eban bildumatik hartu dogu, gure pilotxu honetara bete-betean datorrelakoan. Amaierako idazlan horren lehenengoko argitaratze-zuztarrik ezin izan dogu inondik be zuzendu, hagaritik gure transkripzioa Kerexetaren harako *Ipuinak* (Bilbao: Mensajero, 1990) liburuko bersinoan oinarritu behar izan dogu.

Artikulu honen goiko izenburuak dinoan lez, *Mañarikoren* hamahiru idazlanok kontakizun-generokoak dira, kontakizun laburrak izan be, eta gai erlijiosodunak.

Kristinau-fedea bide dala, maitetasunari eginiko gorespena dogu kontakizun guztien edukin-ardatza, eta umeak haren adierazpenik gorengoa.

Errose Bustintza, *Mañariko*
(1899-1953)

Ama Birjineaganako edo Jesuseganako debozinoa, zintotasuna, parkamena nahi beste edozein maitetasun-agerpen erakusteko, neskato-mutikoak darabilz egileak sarri be sarri protagonista, umeakan dagoala-ta bihotzik garbiena.

Badaukie honeek kontakizunok aitatu beharreko beste ezaugarri bat, eta izenburuan be agertu gura izan doguna: ames-kontakizunak izatea.

Horreetariko istorio asko umetako gomutak dirana lez, esan leiteke ze, kontatzailea amesetan edo erdi amesetan dabilela eurok gogora ekarri guran. Halan, bere burua mistizismo-mailara altzetan jakin dau, batetik konszientziatasun pitin bat galduaz eta bestetik irudimena ugarituaz.

Kontakizunen transkripzinorako erabili doguzan hizkuntza erispideen ganean be zeozertxu esan daigun.

Grafia eta puntuazinoa egungo sistemara ekarri doguz. Lexiko arloan, idazlearen erregistroko aldaerai eutsi deusagu gehienetan –eta bat baino gehiago egon danean, gehien darabilenaren alde egin dogu–; aditzetan, ostera, nahikotxu zuzendu behar izan dogu, hitanozko formetan batez be. Jakina dan lez, *Mañariko*-ren idazlanetan neologismoak, izen bereziak zein lexiko arrunta izan, parra-parra dabilz; irakurleen mesedegarri, lehenengoak gaurkotu eta bigarrenak oin-oharren bitartez argitu doguz.

Aurkezpena amaitu orduko, Bego Ereño euskal filologoaren izena be aiatu behar dogu, Errose Bustintzaren kontakizunon batze-lana berak eginikoa da eta.

I

Maitasunetik maitasun hobeagora

*Aspaldiz Frantzian, Saintes urian aurkitzen dan
B. 'tar M. neure adiskide on eta zintzoari
opalduten deitsadan edestitxo samurra*

Ninbe neskatila on-ona zan. Bere bihotz zabala zerbait maitetu gurearen indarrez, taupa eta taupa aldi haretan artega samar erabilen. Oldozkun¹ asko buruan, autu asko bihotzean eta halanda guztiz be, bere bihotzarentzat maitasun egokirik ez. Eta bihotza beti artega...

Udako iluntze eder baten, egun hatako lanak amaitu eta gero, ontzi bat hartu eta iturrira joan zan; hego-haize epel-epelak bazterrak berotzen zituan, eta iturri aldera ur ederrez asetuten hainbat lagun helduten zan. Ninbek bere ontzixua uretan sartu eban, eta betetu arte itxaroten gelditu zan. Honetan, Basabilgo Ilipon² artzain-mutil zintzoa artaldeagaz eguna basoan igarota, ilunabarrak etxerantz ekarren. Eta iturri ondoko landa orlegi³ ederrera heldu zanean, Ninbe neskatileagaz berba batzuk egin gurean gelditu zan. Barriketea aurrera joian lez, zutunik nekatzeko bildurrez, landa haretako jartoki zabal baten jesarri ziran. Autuak autu eta berbak berba, egunaren argia ilundutera joian.

Ilargi beteak argi ederrez argitu zituan bazter eta inguru guztiak, eta izarrak dizdiratsuago ikusten ziran. Gau haretako ilargia ederragoa zan eta izarrak be politagoak. Berba gozo asko egin ondoren, Ilipon ilargi beteari begira jarri zan, eta Ninberi esan eutsan:

—Gaurko ilargia bai dala ederra! Eta ze ederto argi egiten dauen!

—Halantxe da izan be! Esan leike Jaungoikoak geure inguruak argiztutearren berarizko argitasuna damotsala.

Ilargiari ez deitsazanan ikusten orban antzerako gauza ilun batzuk?

—Bai.

* Berrargitaratua: ARÁNZAZU, 1952.

Jaime Kerexetaren bilduman be jasoa (Errose Bustintza, *Ipuñak*, Bilbao: Mensajero-Gero, 1990, 38. ipuina).

¹ *oldozkun*: gogoeta.

² *Ilipon*: euskal izena, Ildefonso.

³ *orlegi*: berde.

—Ba, gure amamak esaten jonan ilargiak gizon bat bereganatuta daukala. Antxina, gizon bat etorri zala basotik etxerantza egur-txorta handi bat lepoan ebala, eta bidean etorrela birao zantar bat jaurti ebala; eta orduan ilargiak Jaunaren aginduz gizon gaiztoa bereganatu ebala, egur-txorta eta guzti. Eta orain mundua mundu⁴ egur-txorta astuna lepoan dauela batetik bestera ibiltea zigortauta ei dago.

—Ene! Holakorik!

Gau hatan agurmaritakoak, eleizainari⁵ ahaztuta-edo, berandutxuago hots egin eben. Eta kanpai-hotsera neska-mutilak ohitura onaren indarrez, zutundu eta oneraspenez⁶ agurtau eben zeruko Erregina ahaltsua. Eta bata batetik eta bestea beste bidetik, euren etxeetara aldendu ziran. Ninbe etxerantzakoan, oldozkun askogaz joian; mutilaren berba gozo eta autuak atsegin izan jakozan, eta bere bihotzean mutilaganako maitasuna sortzen hasi jakon. Baina barruan asmetan eban abots bat zala-ta, itun samar joian.

Ilipon, ostera, etxerantzako bidean poz-pozik joian, hurrengo abesti zaharra abestuten:

*Gaurkoa gaurko,
bihar biharko,
Jaungoikoak emongo jok
behar dan orduko.*

Ordutik aurrera, bien arteko maitasuna sendotuaz joian; eta auresku eta enparau euzko dantza garbietan batera sarritan ibiltzen ziran. Iturriko landan adis-kidetu ziran gazte zintzo biak, maitasun okerrezz orbandu⁷ bagako bihotz zabal eta garbien jaubeak ziran. Eta maitasun garbiz Jaunaren bide ederretatik gozaro-gozaro ebilzan.

Igande arratsalde baten, inoz ezta, neskatila gaztea basorantza ibiltaldi bat egi-ten bakarrik joan zan. Baso-bide aldats⁸ batetik gorantz joiala sasiarte batetik urretxindor eder bat abesti itun-itun bat abestuten urtetan ikusi eban. Neskatilea joan zan habiarik ete egoan ikusten, eta habia eder bat, mutiko okerrak, umeak ostuta⁹-edo, hutsik aurkitu eban; eta bere kautan tamalez «Urretxindor gaxoa!» esan eban.

⁴ mundua mundu: betiko.

⁵ eleizain: eleiza-jagole.

⁶ oneraspen: debozino.

⁷ orbandu: lohitu, zikindu.

⁸ aldats: pike, maldatsu.

⁹ ostu: lapurretan egin.

Joan eta joan Kesmingo iturritxora heldu zan; eta han Ilipon bere aititagaz batera artzain ebilela aurkitu eban. Bera be artzain biakaz batera iturri ondoan jesarri zan. Gazte biak maitasun-hizketa luzean egozan; eta artzain aguretxuak, zantzo zoli bat jaurtita, antxinako guda-abestiak aho-barruan¹⁰ abestuten zihar-duan. Halako baten, neskatileak bere barruan abots bakan bat asmau eban, zirautsala: «Maitasun hori garbia dan arren, ez da zuretzako egokia; nekerik ez deutsu arinduko. Beste maitetzaile handi bat, hor goratxuago dago zeure zain, besoak zabalik zeuri itxaroten...».

Ninberen matrailak ezin gehiagoan gorritu ziran, eta bere adimena oldozkunez bete be bai. Ez eban ezer ulertzen...

Eguraldi eder-ederra egoan; urriner¹¹, txori-aldra andi baten abesti alaiak entzuten ebazan. Baita urretxindorraren abesti ituna be argi entzuten eben; bere abesti itunean urretxindor gaxoak hurrengo umealdira arte ez zala bere atsekabea arinduko tamalez esaten eban. Ipar-haize hozkirotxoak¹² zugatzetako orri guriak batera eta bestera gozaro-gozaro higituten zituan. Bidaztien egarria asetzeko ur eder eta leiartsua¹³ emoten eban iturritxoak, uraren jauskeran lamina-eresi antzeko burrundara¹⁴ bakan bat egiten eban.

Gero, isilunetxua izan zan. Mitxeleta¹⁵ hego zabal zuri-zuri bat agertu zan, eta Ninbe bekokian jo eban; eta neskatileak mitxeletearen atzean jarrai eban gorantz eta gorantz, Kristo Gurutzalduaren basotxora heldu arte. Gurutzalduaren bularretik odola maitasun handiz irradan¹⁶ jausten zan, eta mitxeleta zuriak bere hego zabaletan Jaunaren odol deuna¹⁷ hartuta neskatilearen ezpan gorrietan imini¹⁸ eban. Lehenengo tantakea bihotzeraino heldu jakonean, egiazko maitasuna osoro ezagutu eban, eta zerurako bide zabal eta ederrenean adimen argiz sartu zan. Mitxeletearen bitartez, maitasun gozo batetik beste maitasun gozo, hobeago eta egokiagora hegaz egin eban.

Gau haretan, urretxindorraren abestira neskatileak bere gelako leihoa zabaldu eban; txoriaren abestia umeak aurkitu zituala-ta, alai-alai zan; eta ilargiak inozko argien egiten eban, eta izarrak be dizdiratsu eta eder-eder emoten eben...

¹⁰ *aho-barruan*: isilean, ahapeka.

¹¹ *urri*: urrun.

¹² *hozki*: fresko.

¹³ *leiartsu*: garden, garbi-garbi.

¹⁴ *burrundara*: astrapala, iskanbila.

¹⁵ *mitxeleta*: tximeleta.

¹⁶ *irradan*: txorroan.

¹⁷ *deu*: santu.

¹⁸ *imini*: ipini, jarri.

Urrin-urrinetik etorren eresi eder baten abots zoragarriak, Ninberen belarrietan durundi¹⁹ gozo-gozoa egin eban. Zeruko neskutzak²⁰ lurrekoakaz batera euren Egileari abesten eutsien maitasunezko ereserki²¹ ederraren anotsa²² zan.

EUZKADI
1930-X-1

II

Bihotz zintzoa

*Ez dago lorarik
ez txori politik,
nire bihotz gaxoa
alaitu leikenik*

Ane, Euzkadiko herri txiki baten ziran senar-emazte zoruntsu²³ batzuen bigarren umea zan. Neskabila on eta behargina zala-ta, gurasuak eta enparau etxekoak maite-maite eben.

Hogei udabarri hondino ez zituan igaro, gaztea zan. Ames gozoak egizan; maitasunez betea zan... Herriko atso-agureak, urrezko bihotza ebala esaten eben; neska-mutilak, oso maitegarria zala; eta umetxuak, adiskide on eta samurra zala esaten sarri eragoioen.

Haren etxe-baratzean lako lora ederrik, han inguruetan be ez zan egiten. Larrosa ederrak, klabelina lirain eta politikak, eta zitori²⁴ txukun-txukunak txortakak baratze guztia horniduz, eder eta ikusgarri egiten eben. Eta ingurura eta urri-nera usain gozoa zabalduaz, gazte bihotz-ameslariak alaitzen zituan.

Lora guztiak ederrak ziran arren, usotegi ondoko arkarats²⁵ handiaren lora zuri-gorriak ederren emoten eben. Batzuk esaten eben, usoen moko leunak emoniko laztan gozoakaz edertzen zirala. Beste batzuk, ostera, ilargi beteko gabetan

¹⁹ *durundi*: burrunba, urrumada.

²⁰ *neskutz*: birjina.

²¹ *ereserki*: gorazarre, himno.

²² *anotsa*: oihartzan.

²³ *zoruntsu*: zoriontsu.

²⁴ *zitori*: azuzena, lili.

²⁵ *arkarats*: sasilarrosa.

lamina luze apain batek urrezko ontzi dotore bategaz ilargitan ureztetan ebazala; eta neskatileak bihotzean eban maitasun gartsuaren berotasunak, guri eta eder egiten ebazala.

Igande arratsaldeetan, herriko neska-mutilak erromeriara joiazala baratze haretako lorakaz apaintzen ziran; eta arkarats handiaren lora ederrak igande guztietan Ikopuruko Artemi mutilarentzat izaten ziran. Lorak zirala-ta, gazteen artean eztabaidatuak sarri izaten ziran; baina Artemi gazteak, tamalez bazan be, bakeak egitearren lorak orritu, haziak beretzako eta enparau orriak lagunartean banantzen zituan.

Ane eta Artemi txikitako adiskideak ziran. Ikastolara batera joaten ziran; batera jolastu, eta inguruan bizi ziralako, etxerantza be batera joaten ziran. Eta umea-roko adiskidetasun errugea²⁶ beste adiskidetasun garbi batzuk sortzera joian...

Adiskidetasunak maitasuna sortu eban! Eta maitasuna agertu gurean zan arren, gazteen bihotzetan isil-isilik ebilen... Gazteak zirala-ta, lotsatu egiten ziran. Igande baten, egurastuten²⁷ joiazala, etxe ondoko solo-muna baten jesarri ziran. Udabarria zan; eta muna haretako landatxua mota askotako lora txikiz ondo apainduta aurkitzen zan. Ane lora zale-zalea zan; eta landa haretako edertasunak poztuta, mutilari begirada erruge bat eginda, esan eutsan:

—Artemi, oi ze lora txukun eta politak! Zalea zara?

—Bai, oso zalea naz.

—Eta txori abeslariak atsegin jatzuz?

—Asko. Neure ituntasuna²⁸ sarri alaitu dabe. Eta zelan ez dodaz maiteko hain gauza samur eta politak?

—Ba, neu be gauza horreen zale-zalea naz. Eta umearotik hasita, udabarri guztietan lora eta txori abestiak ituntasuneko egun ilunetan beti alaitzen izan nabe.

—Ederto! Biok baten gagoz. Eta eretxi batekoak garan ezkeru, biok batera beharko dogu izan...

Eta eskua eleiza alderuntz luzatuta, itzalez esan eutsan:

—A! Jaunaren etxea! Hantxe ganeko urteren baten bera lagun dogula batuko gara, eta orduan txori abeslariak eta lora politak atseginduko gaitue...

²⁶ *erruge*: errubako.

²⁷ *egurastu*: paseoa egin.

²⁸ *ituntasun*: tristetasun.

Neskatileak otoz otoan izan zan maitasun-agerkunari²⁹ erantzuteko adorerik une hatan ez eban izan. Lotsatu egin zan. Eta eleiza aldera begira jarrita, luzarotan ez eban berbarik egin. Gero, bestelabaitakoan³⁰, antxinako abesti polit bat *isiltxoria*k abesten ekin eutsan. Etxerantzakoan, barriro be mutilak, lehengo antzerako berbak esan eutsazan. Eta neskatileak esan eutsan, egun gitxiren barruan erantzuna hartuko ebalu. Eta irribarreagaz agur eginda arin etxeratu zan.

Gau hatan, nekatuta egoala-ta, afaltzeaz batera gelaratu zan; eta beti lez, oheburuan eban Jesukristoren irudi aurrean ahuspeztu zan.

Oheburuko irudia margozturiko laurki eder bat zan. Emakume on handiki batek Anetxu neskatoari bere Jaunartze-egun zoragarrian opaldu eutsan bezuza zan. Eta egun haretatik hasita, hartu-emon eta kontu guztiak *dana ekianari* irudi ederraren aurrean zintzo-zintzo emoten eutsazan. Laurki hatan, mahaia aurrean ebalu Jesusen irudi eder bat ogi eta ardaoa onestuteko³¹ eran begiak goruntz zitualla, eder-eder ikusten zan. Eta bere eskumaldean jesarrita ikasle gazte bat be agiri zan. Juan ikasle gaztea, Jesusen bularrean burua iminita, maitasun handi eta sakona ezagutu gurean, Maisuaren bihotz-taupadak zenbatu gurean lez arpegi gozaro-gozarogaz ikusten zan. Leurki³² eder zoragarria zan. Egundako jazokun³³ guztien barri, beti lez zintzo emon eutsan, ba; eta bihotzez eskatu eutsan, arratsaldean hasi zan bidean jarrai behar eban edo ez, ondo ikusteko adimena argitu egiola; bere guramen³⁴ deuna egitearren, bihotza samintasunez urratu behar baeban be, edozetarako gertu egoala. Jaunaren deia entzun gurarik, isilunetxua egin eban. Honetan, bere barruan abots gozaro bat nabaritu eban, zirautsala: «Jarrai gaur hasiriko bideari aurrera; eta bide horren erdian zeure eta bestearen gogoak zeruraturako dituan gurutzea laster aurkituko dozu». Jarritako³⁵ mesedeagaitik eskerrak emonda, hasi eban bidean aurrera, jarraitzeko asmua hartu eban. Eta handik egun batzuetara, Ikopuruko mutilari bere guraria agertu eutsan, esanaz:

—Zuk lehengoan esandakoagaz batera nago... Eta Jaunaren bideetatik ibiliaz, esan zenduan egunari itxaron deiogun, ba.

Ordutik aurrera, gazte biak alkarregaz sarrirogo ibiltzen ziran; eta etxekoen guraria be bazala-ta, neska-mutilak euren eguna etorriko zalakoan pozarren ebilzan. Baina...

²⁹ *agerkuo*: agerbide, erakusgarri.

³⁰ *bestelabaitakoan*: isilean; inork igarri barik.

³¹ *onestu*: onetsi, bedeinkatu.

³² *leurki*: irudi.

³³ *jazokun*: gertakizun.

³⁴ *guramen*: borondate.

³⁵ *jarritsi*: jadetsi, lortu.

Urte guztietan herritxu haretara erdalerritik gizon gazte aberats bat udaldia igaroten etorten zan. Eta gizon aberats hori Ikopuru basetxearen jaubea zan; beraz, Artemiren gurasoen etxe-ugazaba. Artemiren gurasoak maizter edo errenteruak ziran, eta zintzo eta onak ziran arren, gauzak oker urtenda-edo, txiro samar bizi ziran. Sei seme-alaba zituen; eta hemen sarri aitatzen doguna, laugarren umea eben. Handikiari otu jakon, ba, Ikopuruko laugarren semea negualdia igaroten erdal uri handira beragaz eroan behar ebala. Mutila erdal-herritzea gurasoen guraria ez zan, ezta mutilarena berea be... Baina, etxe-ugazaba zala-ta, kalteren baten bildurrez, itxi egin behar izan eutsien.

Udagoiena azkenetan ebilen; zugatzetatik orri eder eta guriak ziranak orbel eginda lotsatuta lez piloka jausten hasi ziran. Uda-antz guztia aldiari kenduaz, negu baltz, ilun hotza hurreratuaz etorren. Eta Ikopuruko mutilari be euskalerrri maitea itxi behar eban aldia hurreratuaz jatorkon. Erdalerrira urten behar eban aurregun goizean Artemi mutila Aneren etxera agur egitera joan zan; eta danak harrera ona egin eutsien. Eta neska-mutilak berbetan luzarotxo egon eta gero, alkarri zintzotasuna eskinita, hurrengora arte edo ikusi arte esanda agur egin eben.

Hile batzuetan idazkiz halako ederto aituten ziran. Aldia aurrera joian; eta neskatila zintzoak uste eban, itxaroten eben eguna halako baten helduko zala. Baina, sarritan itxaroten diran egunak ez dira behin be helduten...

Handik ganeko egun baten, neskatileak mutilaren idazki bat hartu eban, esaten, esaniko berbak ezereztuten ebazala, eta berari itxaroten ez egiela astirik galdu; eta ganeratuten eutsan, bera han oso ederto bizi zala, eta beharbada urteetan be ez zala herriratuko, eta beragaitik ezetako astirik ez erarik ez egiela galdu, eta abar. Idazkia irakurtean, Aneren bihotza oso tamalez jarri zan. Baina ondo baino hobeto ekian, bere asmu eta gurari guztiak –onak izanda be– asetzeko ez zala ludi-ratu. Eta Goiko Jaunari otoitz beroak eginaz, hain beharrekoa eban eroapen³⁶ onuragarria bihotzez eskatu eutsan. Eta Jaunagandik hartu eban eroapen deunak bihotzean eban samintasuna gozarotuta, bere ezpanetara nozik behin irribarre gozaro bat agertzen eban.

Gerora jakin eban, zaldun aberatsa eta Artemi mutila uri handi haretan lizun-keriazko oxin baltz-ilunean samaraino sartuta gogo eta gorputzen kaltegarri ebil-zala. Barri honegaz inozko samintasunik handiena hartu eban. Eta mutilaren ari-ma hain egokera negargarrian aurkitzen zala oldoztuten ebanean, bihotza erdi-

³⁶ *eroapen*: jasapen.

bitzen jakon. Eta berekautan sarri be sarri esaten eban: «Bat-bateko heriotzea bere ganean badago, zer izango da beratzaz?». Oldozkun eta esakune horreekaz ituntasun larrian egoan. Eta beti lez, oheburuko irudi ederragana otoitz egitera joan zan. Otoitz egin ostean, abots itun eta tamalagaz esan eban:

*Ez dago lorarik
ez txori politik,
nire bihotz gaxoa
alaitu leikenik,
ene Jesus maitea,
zeu baino besterik.*

Eta esker txar guztiak jaunaitasunez³⁷ ahaztuta, Artemi mutilaren arimearen alde Jaungoikoari gogotsu eskatu eutsan. Aldi hatako samin-neke guztiak eta behar bazan bizitzea bera be, haren arima zeruratzearren pozik opalduko ebala esan eutsan.

Ordutik saminetik nekera eta neketik saminera jasanbehar³⁸ handiz ebilen; baina eroapen sendo beti beragaz... Maitasun zintzoak eta esker txar-ankerrak bere bihotzean zauri sakon bat egin eben, eta aldi luzean geixorik³⁹ egonda baino be argal eta zurbilago jarri zan. Kemen eta adorean gehituaz bajoian be, gorputzaren indarrak egunerik egunera gitxituaz joiazan. Egun baten, ondo ez egoalata, herriko txauburuari⁴⁰ deitu eutsan. Txauburua A.'tar Nikola jauna zan; hirurogeta hamalau urtedun abade zaharra. Gizon on eta zuzena zan; eta herriko guztiak itzalez eta maitasunez *don Mikolas santua* deitzen eutsien.

Don Mikolas arimazale zuhurra zan. Gauza on guztietan han zan bera, eta deitzeaz batera Aneren etxean sartu zan. Lehenengo, apur baten gurasoakaz egon zan eta gero arpegi onkote gozaroagaz geixoaren gelara joan zan. Ane don Mikolas ikustean asko poztu zan; ba, umetatik aita on baten samurtasunaz beti hartzen eban eta, eta aldi itun haretan inoz baino hobeto hartuko ebala uste betean egoan eta. Eta halantxe izan be! Aneren gogo eta bihotzaren handitasuna ikustean, abade santuaren bihotza sekulako samurren egin zan eta aita on baten maitasuna inozko handien agertu eban. Autorkuntza egiten lagundu eutsan, eta gora-behera guztien barri emoten be. Eta abadeari arren egin eutsan, bera hil eta laster herri-ratuko zan seme galdua, beso zabalez eta bihotz samurrez hartuta, bide on eta zuzenean imini egiala. Don Mikolasek haren ardura guztia bere lepoan hartzen

³⁷ jaunaitasun; kristinautasun.

³⁸ jasanbehar; atsekabe.

³⁹ geixorik; gaixorik, makalik.

⁴⁰ txauburue abade.

ebala esan eutsan, eta bere gurari on guztiak beteteko eginahalak⁴¹ egingo zituela agindu eutsan.

Biharamonean, Kristoren soin eta odol deunagaz sendotu zan. Eta hurrengo goizean, neskabila on eta garbiak maite-maite dituan Jesus onaren besoetan betiko atsedendu zan... Berak aginduta lez, Ama Birjina garbi-garbiaren jantzi ederragaz gorpua txukunkiro apaindu eben. Eta herriko eskola-umeak baso-lora txiki politez eginiko uztai polit bat opaldu eutsien. Hil-egunean txoriak tamalez ez eben abestu, eta muna-baratzeetako lora guriak, neskatilearen gogo eta bihotzaren handitasunez, haziaren ingurura orriak kiribilduta euren edertasuna lotsarren gorde eben.

Ane hil eta lau hilebeteren buruan Artemi mutila bariku arratsalde baten herriratu zan. Eta egun hatan don Mikolas eta bera eleiz gelan alkar besarkatuta negarrez ibili ei ziran. Hurrengo goizeko seiretan, Artemik mezea oneraspen handiz entzun ei eban; eta eleiz mutil zoliak esan eban, Kristoren Gorputz deuna negar-malkoakaz nahastuta bihotzeratu ebala.

Ikopuruko mutilak txarkeria guztiakaz ondo damututa bizitza on eta deun bat eroan eban; danentzat oso maitegarri eta begikoa aurrerantzean beti izan zan. Eta nozik behin, batez be udabarrietan, behinolako solo-munatxoan baturiko lora txikiakaz txorta ederrak eginda, eta bihotz samurrez isuriten ebazan negar-malko ugariakaz ondo ezotuta⁴², Aneren hilobian maitero opaltzen zituan. Bitartean, txori txiki abeslari batek maitasun-abesti itun tamalgarriak abesten ebazan...

EUZKADI
1930-XI-21

III

Umeakaz

Iluntzeko haize hozkiro gozaroan, geure etxeurreko jarleku zabalean jesarrita nengoan. Hiru-lau ume neure inguruan jolas politik eginaz, hara eta hona bizkor-bizkor ebilzan. Euren jolas politik ikusten atseginez nengoan.

⁴¹ *eginahalak*: ahalegin handi, esfortzu.

⁴² *ezot*: heze, umel.

Honetan, umetxo bat negarrez hurreratu jatan. Bitoren, geure auzo-mutiko elbarritua zan. Besamakilak lurrean itxiaz, neure ondoan jesarri zan. Eta bere eskutxuak neureakaz estututa, min ebala-ta, gogotsu negar egiten eban. Haren negar-malko leiartsuak soinean neban jantzi mehe urdina behingoan ezotu eben, eta harribitxi ederrak lez, neure jantzia apaindu eben.

Umearen negar ugariak loa ganean dauen lez, gure auzo-mutikoa be, neure altzoan burutxua ebala, lo gozoak hartu eban. Une haretan, geugandik urrintxo zan emakume gazte baten bihotz samur minberatuak negar egian. Eta emakume onaren samintasuna nire bihotzak behingoan nabaritu eban. Emakumeak emakumea aurkitu eban... Ama ordeztan gozo bat emon gurarik, umearen bekoki errugean neure ezpanak imini nebazan, eta haren ule kizkor gorritzkan neure negar-malkoak nahastu ziran. Eta gotzon⁴³-mosuan nire ezpanak garbitu eta gozotu egin ziran. Gau hatan, mutiko politak lotaratu baino lehen, bere amatxori nitzaz berba asko egin eutsan, eta gauzarik asko esan be bai.

Udagoieneko arratsalde eder bat zan. Neure adiskide on zintzoak, enparau gazteakaz batera, albo-herritxu bateko jai politera joan ziran. Etxekoak be nonbaitera joan ziralako, bakar-bakarrik etxean gelditu nintzan.

Arratsalde haretan neure barrua itun samar neban; eta bihotz minberatua gozatzearren, idaztiño kutun bat hartuta enparantza ganeko zugatzartean, subil⁴⁴ baten ganean jesarri nintzan. Neure adiskide on-on batek aldi luzarorako –beharbada betiko– Frantzia aldera joan behar ebanean gomutagarritzat itxi eustan *Aste Gurena* deritxon idaztiño ederra zan. Eta ha irakurtean, neure adiskide onak oguziriko⁴⁵ gauza ederrak entzuten dodazalakoan, poz-pozik aldia igaroten dot.

Eguraldi bare eta ederra zan. Margo urdin politez apainduriko ortze⁴⁶ garbian eguzkiak inozko argien egiten eban. Eta bere izpi gori argiak neure bularra gozaro joaz, bihotzean neban hoztasuna berotzen eban...

Haizea geldi zan; inguruak isilik ziran. Goian Jauna eta behan neu bakarrik nintzala iruditu jatan... Une zoragarria!

Inguruko isiltasun atsegingarriak lagunduta, neure gogartetxuan⁴⁷ inozko ondoen jarrai behar nebanean, enparantza aldetik etorren ume-berbaro zoliak neure oldozkuna behingoan nahastau eban. Eztabaidak ziran; eta geroago eta garratzago entzuten nebazan.

⁴³ *gotzon*: aingeru.

⁴⁴ *subil*: enbor, trongo.

⁴⁵ *oguzi*: esan.

⁴⁶ *ortze*: ortzi, zeru.

⁴⁷ *gogarte*: gogoetia, pentsamentu.

Honetan, mutikotxu bi neuganuntz etozala ohartu neban. Pelota-partidua jokatu eben hamar-hamabi urtedun mutiko zoli bi ziran. Jokoaren gurendea⁴⁸ zala-ta, euren artean eztabaida gogorra sortu zan. Irabazia, biak jaso gura eben; eta bientzat ez egoan txapelik. Neure ebatzia behar ebela-ta, epaiari begira jarri ziran. Inok ikusi bako gauzea epaitutea ez zala zuzen eta egokia esan neutsen, eta barriro jokatzea ondoen izango zala, eta abar.

Mutikoak barriro plazaratu ziran, ba. Jokoa hogei tanturaino imini eben. Hasi baziran hasi ziran, ba! Eta ze ederto jokatu be! Umeen artean gitxitan ohi dan egokitasunaz pelotea jaurtiten eben; eta horman zartada⁴⁹ galantak emonaz, kea ataraten eben. Neure atsegin handiz, luzarotxo ibili ziran. Eta arineketa eta zarraparra askoren ondoren, nagusituarentzat gurendea izan zan.

Gero, atsedendu behar ebela-ta, hirurok barriro enparantza ganeko subiletan jesarri ginan. Iluntzera arteko barriketea hatx-mendiatzaz izan zan; eta euren itaun-erantzun barregarriakaz oso atsegindu nintzan, eta barrerik asko egin be bai. Halako arratsalderik!

Jaungoikoak neban barru ituna alaitzen bialduriko donoki⁵⁰-gotzonak zirala iruditu jatan.

Hara hor, non datorren Eusebi Jon mutiko on eta zolia. Makila sendo bat eskuan dauela, sekulako txairoen⁵¹ dator. Begiratu bere planteari!

—Oi, gaur dagoan hotzagaz besapean jakea dabela, mangutsik dator ba-ta! Zer ete dakar?

—Itxi, itxi mutikoari geldirik; hasiriko bidean jarrai bei bakez! Zuzen doa eta, aberri-maitasunaren garrak berotuta dator eta.

Orain hile bi Eusebi Jon mutikoari bere aitak Bilbotik gerriko dotore bat ekarri eutsan. Hiru margo politez aberri-ikurriña egiten eban gerriko txukun eta ederra zan. Aitak hain bezuza ederra ekartean gure morroskoa asko poztu zan. Eta esker onez, aitaren opaz⁵² ezpata-dantzearen zati bat dantzatu eban.

Harrezkeroko igandeetan Eusebi Jon mutikoak, hotz nahiz bero, euri nahiz aterri, jakea besapean dabela gerriko aberri-ikurriña pozarren erakusten dau.

⁴⁸ *gurenda*: garaipen.

⁴⁹ *zartada*: kolpe.

⁵⁰ *donoki*: zeru.

⁵¹ *txairo*: artez, harro.

⁵² *opaz*: omenez.

Ederto, mutiko! Eta Jaungoiko- eta aberri-maitasunean aurrera jarraiaz, kistar⁵³ zintzo eta abertzale handi bat izan!

*Lehenengo Jaungoikoa
gero aberria,
hi bai izango hazala
mutila zintzoa!*

EUZKADI
1931-IV-14

IV

Egun gomutagarri bat

*P. 'tar A. adiskide on-onari,
maitasunez eta itzalez opaltzen deusat*

Bagileko⁵⁴ arratsalde eder bat zan. Bazkalostean beti lez, herriko ikastolara joan nintzan; arratsalde hatan, geure irakasleme⁵⁵ maitea geixo zala-ta, haren ordez neska gazte dotore samar bat irakasle egiten etorri jakun. Neskatila harek, eskolara sartzeaz batera, euzkotarren arerio handia dan aberriaren edesti igeski⁵⁶ bat eskuratu eustan; eta arpegi benaz gogotsu ikasi negiala esanda, neure ondotik behingoan alde egin eban. Handik ordu lauren batera, barriro hurreratu jatan; eta neure esku biak bekokian nebazala, itun aurkitu ninduan. Zer neban itandu eustanean, erantzun neutsan, idazti harek neuretzat ona ez zan zerbait baiebala... ba, irakurtean, bihotza minberatuaz adimena ilundu egiten eustala-ta. Orduan, irakasleordeak bere arpegi hasarrea neugana zuzenduaz, agiraka gogor eginaz esan eustan:

—Gaur arrastegian, agurmaritakoak hots egin arte ez dozu eskolatik urtengo... Enparau neskatoak beti lez lauretan urtengo dabe; zuk ez, baina.

⁵³ *kistar*: kristinau.

⁵⁴ *bagik*: ekain.

⁵⁵ *irakasleme*: andereño.

⁵⁶ *igeski*: koldar.

Hitz honeek entzutean asko atsekabetu nintzan. Eta neure begiok berari zuzenduaz, zerbait esatera ninoian, baina neure mihina hagin artean estutuaz ez neban hitzik atara, beroan hitzik ez egitea onena dala-ta. Ordua heldu zanean, neskato guztiak irakasle eta guzti arrapalada⁵⁷ baten kanpora urten eben. Neu bakarrik eskolan gelditu nintzan; eta negar asko egin ondoren, neure begiok lo artega batek itxi eustazan. Eta ames egin neban...

Irudimenez, Sagarbaltzetako landa ederrera joan nintzan; eta *Bihotzaren negarra* deritxan abesti itun-ituna abesten niharduan bitartean, baso-lora txiki politak pilatzen nebazan. Berarizko gauza bakan-bakan batek gozoa mingotsagaz nahastean izango eban lora-txorta txukuna batu eragin eustan. Loratxu polit hareek opalduteko norbaiten zain, bedartzan jesarri nintzan.

Honetan, eskolako neskato-mutiko guztiak Sagarbaltzetako landara etorri ziran; eta danak jolasten hasi ziran. «Izar, izar», danak aho batez didar⁵⁸ egiten eben, eta guztiak batera izar-joko politean hasi ziran. Neuri be hamahirugarren izartzat joateko dei egin eusten; baina zale-zalea nintzan arren, ez neban jolastu gura izan. Umeen poza eta alaitasuna jolas txukun horretan ez zan txikia, izar nagusiak enparau izarrak sakabanatzen zituanean, batez be.

Halako baten, goi-aldetik landea zehar norbait geuganantza etorrela ohartu neban. Euzko asaben jantzi ederraz apainduriko agure begiko bat zan; eta jolasean pozik eta alai ebilzan umetxuen ondotik igarokeran, «Euzko udabarria, zeru irudia» esanda oinkada leunez hurreratu jatan. Agure maitegarriaren arpegi gozaroan bere gogoaren txukuntasuna argiro agertzen zan. Gauza guztietan deun baten antz osoa eban. Aberriaren aldez gudaketa⁵⁹ asko irabaziriko asaba bat zala esan eustan; eta neure zanetan bere odola, euzko odol garbia nebala esanaz, neure bekokian bere mosu gozoa ipini eban...

Eta neure bihotzean bere atzamarragaz gurutze deunaren ikurra eginda, Jaungoikoa eta aberriaren maitasunean indartu egin ninduan. Maitasun bikotx honek, baina, neure bihotzean une hatan zauri mingarri bat sortu eban. Orduan, landa eder haretan batu nituan baso-lora txikiak, gozoa mingotsagaz nahastean eban txorta txukuna euzko asaba handiari bihotzez opaldu neutsan.

Honetan, agurmaritakoen tangadan neure burutxua idazmahai ganean nebala, bat-batez iratzartu nintzan; eta irakasleordeagaz batera zeruko Erregina ahaltsua maitero agurtau neban.

⁵⁷ *arapalada*: arineketa.

⁵⁸ *didar*: deadar, txilio.

⁵⁹ *gudaketa*: eraso, bataila.

Eskolatik urteieran⁶⁰, neska harek «Agur, bihar arte» esan eustan. «Bihar arte ez, Jaunak gura dauen arte baino» esanaz, bere ondotik behingo baten aldendu nintzan. Eta irakasletzat barriro ez neban egundo ezagutu.

EUZKADI
1931-X-1

V

Bidezlariaren berbalditxua

A. N. andera on eta agurgarriari, bihotzez

Aurtengo bagileko astelehen baten, Goiti'tar Arantzazu geure auzo-neskatoa lagun nebala Urkiolako eleizan aurkitzen nintzan.

Arratsalde eder haretan, Antonio deunaren deunetxe⁶¹ kutunean geu bakarrik gengoan. Inguru guztian, isiltasun atsegingarri bat nabaritzen genduan; zaratarik ez zan, ludia urrin zan...

Eguzkiaren urrezko izpia, ertze urdin polita bertan behera itxita, eleizearen leiho apainduetatik leunkirotu sartuaz, oteundegiko⁶² Jesus maiteari maitasunezko laztan gozoa emon gurarik lez ikusten genduan. Eta ikuskizun samur haregaz geure bihotz hotzak berotuta, eguzki-izpiagaz nahastean ginoiazan...

Aurregunean, igandean, Goikoari opaldueriko kedatz⁶³-lurrunaren usain gozogoza atseginkor nabarituaz, geure gogoak otoitzaro⁶⁴ miragarriaren une gozoan sartu ziran. Maitasuna, gozotasuna, gentza⁶⁵, on guztia hantxe zan, Jaungoikoa bertan zan eta.

Gero, mendi-ibilketa⁶⁶ polit bat Salbiko oihal orlegi apatzean egin ostean, etxerantza basoa behera abiau gintzazan.

⁶⁰ *urteiera*: urteera.

⁶¹ *deunetxe*: santutegi.

⁶² *oteundegi*: sagrario.

⁶³ *kedatz*: intzentsu.

⁶⁴ *otoitzaro*: otoitzaldi.

⁶⁵ *gentza*: bake.

⁶⁶ *ibilketa*: ibiltaldi.

Honetan, aldats-goienean gizonezko bat Urkiolarantza etorrela aurkitu genduan. Gaztea zan. Bere soina pantzeskatarren⁶⁷ janzki latz-apalaz estaltzen eban; eta burutsik eta oinutsik etorren. Bere arpegiko zurbiltasunak bidaldi luze eta neketsua igaro ebala argiro agertzen eban. Bidezlari⁶⁸ hareri gizon jainkoti⁶⁹ baten antz osoa lehenengotatik hartu geuntsan.

Eta geuganantza hurreratuaz, begirakune apalagaz eta irribarreagaz esan euskun:

—Jaunak arratsalde on bemosku, arrebatxuak. Hemetik Urkiolara denpora asko behar dot?

—Asko ez, jauna —erantzun geuntsan—; aldatsik luzeena eta neketsuena igaro dau eta. Eta ganera berorrek ekarri dauen oinkada bizkor samarraz laster da mendi-gailurreratu.

—Eskerrik asko. Nondik zatoze?

—Urkiolatik, jauna.

—Nongoak zarie?

—Horko behekoak, Mañarikoak.

—Urkiolara sarri etorten zarie, ezta?

—Bai, nahiko sarri. Udan igande askotan meza deuna entzuten etorten gara; eta astezurietan⁷⁰ be, gaur lez, nozik behin, bai. Neguan, barriz, arratsaldeetan igoten gara.

—Ederto egina! Jarraitu holantxe, Antonio deunak esku-zabalez ordainduko deusue eta.

Gero, Arantzazu neskatoari begiratuaz itandu eustan:

—Neskatotxu hau ahiztaren bat dozu, ala?

—Ez, jauna —erantzun neutsan—. Bide bakarti hau errezago igaroteko berba-lagun ekarri dot; auzoko neskato bat da. Neskato hau berba-lagun, eta bide-lagun Antonio deuna.

—Ederto, ederto! Lagun onakaz zabilz... Asko maite dozue Jesus?

⁶⁷ *pantzeskatar*: frantziskotar.

⁶⁸ *bidezlarri*: ibiltari, bidegin.

⁶⁹ *jainkoti*: jainkozale.

⁷⁰ *astezurri*: astegun.

—Asko ala gitxi ez dakigu, ba... Maitetu gura badogu, eta asko maitetzen aha-
leginduko gara.

—Ederto. Egin, ba, ahalegina, ene arrebatxuok. Ludian garan guztiok, eta
izan diran guztiak, maitasunik zintzo, bero eta gozoena berari zor deutsagu eta.
Egiazko zorion bakarra guretzat bera da eta. Eta maitasun zintzoaren ordez, gaur-
ko egun ezain⁷¹ eta ilunetan, esker txar eta irainik baltzenakaz samintzen da bere
bihotz ederra... Gaurko egunak jolaserako ez dira, eta bai otoitzean ekiteko.
Orain gura dozue berbalditxu bat entzun?

—Laburra izan ezkeru pozik entzungo dogu; bestela ez dauka astirik, etxera
joan behar dogu eta.

«Tira, ba, laburtxua egingo deutsuet» esanaz, hasi zan berbalditxua egiten. Eta
ze polita egin be! Jainko-maitasunatzaz eta Neskutzaren aintzaz, entzunago eta
gurago egiten zan berbaldi txukuna egin eban.

Amaikeran⁷², gomutakitzat⁷³ zerbait emon behar euskula-ta, geure eskuetan
domina bana ipini eban. Lourdesko Neskutzaren irudi eder-ederra eben zidarrez-
ko domina politak ziran. Eta geure eskuetan halako gauza politak ikustean esan
geuntsan:

—Oi ze gauza politak! Asko estimetan doguz, eta berorrek geuretzat dauen
ongura handiagaitik, bihotzez eskerrak damotsaguz. Eta dominatxu honeek, Anto-
nio deunaren heriotzearen zazpireun urteatzazko⁷⁴ gomutakitzat, agurtzaki⁷⁵ edo
errosarioari dingiliz ipinita, aldean beti erabilteko ahalegina egingo dogu.

Azkenengo berbak entzutean, bidezlariak irribarre egin eban, eta «Agur, on-
-onak izan eta nire aldez otoitz egin» esanaz, Urkiolarantza oinkada bizkor sama-
rraz aldendu zan.

Etixerantzakoan, aldatsa behera, berbalditxuaren maminik onuratsuenak⁷⁶
hausnartzen isil-isilik gentozan. Honetan, eleizako kanpai nagusiak agurmaritako-
ak itzalez jo zituan; eta kanpaiaren hotsak hatx-mendietan anots bakan gozo bat
egin eban. Euzko asaben gogo deunak Euzkadi geure aberri gaxoaren aldez Nes-
kutzari otoitz egiten ziharduala iruditu jakun...

⁷¹ *ezain*: zital, lizun.

⁷² *amaikeran*: amaieran.

⁷³ *gomutak*: oroigarri.

⁷⁴ *urte*: urtegarren, urteurren.

⁷⁵ *agurtzaki*: errosario.

⁷⁶ *onuratsua*: onuragarri.

Bitartean, zeruan izarrak banaka eta binaka agertuaz, dizdirarik politenakaz oihal urdina ikusgarriro apaintzen eben. Eta ezkutuki⁷⁷ miragarriaren une gozotan, geure bihotzak, berarizko indar batek gozaro eraginda, izarrak baino be askozaz gorago igon ziran... Otoitzaren indar ahaltsua zan!

Zorionekoa heltzer dan leku guztietan, Eleiza Ama Deunaren irakatsi ederrak berbaz eta egitez zabaltzen diharduan bidezlari apala.

EUZKADI
1931-XI-19

VI.

Zorioneko mosua

Igazitako⁷⁸ udabarrian, neskabila bi auzo-ume batzukaz arratsaldea igaroten mendira joan ziran. Neskato-mutikoak basoan ederto jolastu ostean, landatxu bateko zugatzarte eder kerizpetsuan atsedentzen jarri ziran. Umeak, ipuinzale beti diranez, neska hareetako bateri ipuin bat edestuteko arren egin eutsien.

Neskeak, ipuintxo bat edestuz umetxuai euren gurari begikoa asetu ostean, maitero eta irribarrez esan eutsen:

—Ene maitetxuok, orain Jesukristo gure Jaunaren bizitzatzaz zerbait entzun gura dozue?

—Bai, beste edozer baino pozago entzungo dogu! —neskato-mutikoak erantzun eutsien.

Orduan, neskeak Kristoren Azken Afariatzaz hitz egin eutsien. Maitasun handiaren ezkutukiatzaz, umetxuen adimenak errez ulertzeko moduko eran berbal-ditxu bat egin eban. Danak jagokozan adi; baina euren artean, Jon Paul sei urtedun mutiko zolia begi eta belarri, adien jagokon.

Neskatileak berbalditxua amaitzeaz batera, Jon Paul mutikoa berehala zutundu zan; eta neskeari esku biakaz samatik helduta mosu bat emonaz, esan eutsan:

⁷⁷ ezkutuki: misterio, ezkutapen.

⁷⁸ igazi: igaro.

Azila-Noviembre
19
 Egobena-Jueves
 BILBAO, 1901

Euzkadi

PRECIOS DE SUSCRIPCIÓN:
 Bilbao Ptas. 6 trimestre
 Fuera de Bilbao " 7.50 "
 Unión postal . . " 63.00 año
 FRANQUEO CONCERTADO

AÑO XIX

Redacción y Administración: Correo 17, L.

Ópartado de Correos. 274

Teléfono. 10.001

NUMERO 5.679

Zorijoneko mosua

Igazitako udabarrijan, neskatilla bi aua ume batzuk arratsaldia igaroten mendira jua ziran. Neskato-mutikuak, basuan ederto jolastu ostian, landatxu bateko zuzatz-arte eder kerizpetsuan atsedentzen jarrirri ziran. Umiak, ipuin-zale beti diranez, neska areitako bateri ipuiri bat edestuteko arren egin eutsoen.

Neskiak, ipuintxo bat edestuz, umetxueri euren gurari begikua asetu ostian, mai-tero ta irribarrez esan eutsoen.

—Ene maitetxuok; orain, Josukisto gure Jauna'ren bizitzazaz zerbaít entzun gura dozue?

—Bai, beste edozer baño pozago entzun dogu—neskato mutikuak erantzun eutsoen.

Orduban, neskiak, Kisto'ren "Azken-Aparija,"tzaz itz egin eutsoen. Maitasun andijaren eskutukijatzaz, umetxuen adimenak errez ulertzeko moduko eran berbalditxu bat egin eban. Danak yakozan adi; baño, eureu artian, Jon Paul sei urtedun mutiko zolija, begi ta belarri adijen yakon.

Neskatillaak berbalditxua amaitziaz batera, Jon Paul mutikua beriala zutundu zan; eta neskiari esku bijakaz samatik elduta mosu bat emonaz, esan eutsan.

—Nik zuri asko gura dautsut.

—Askó? Zenbat gura daustak ba?—ítan-
 du eutsan.

—Mille baño askozaz geyago. Pagcák orritan aña; landatxu onetan bedarretan aña...

Erantzuerá polit onegaz, an egozan guztjak barrerik asko egin eban. Eta barre asko egin ondoren, esan eutsan.

—¡ Mutiko! Txikija azan arren bijotz andiduna az. Orren-beste zergaitik gura daustak ba?

—Zeruko gauzak kontau dozuzalako. Jesus'en gauzak esan dozuzalako.

Umetxo baten abotik ain berba ederrak entzutian, danak itzalez ixildu ziran. Eta

Uarra.—Biar-bada, norbaitek esango dau, idaz-lantxu au izparringi baterako baño aldizkingi baterako egokijazua da'a. I'-'na, ikusirik gaur-egunian, umetxueri Kristiñau-Ikasbidia irakastia gauzarik bearrekuena dala, neure id... asmuá

...tu dot. Zerbait jazoa be bada ta, neskiaren begijak negar-malkoz ezotu ziran. Ume mosuaren laztan maitekorrak eta aingueraren berba garbi ta ederrak, bijotza urtu eutsoen...

Urrengo igandian, neskatilla, erriko txaunburuari baimena eskatuta, umetxuári Kristiñau-Ikasbidia irakasten asi zan.

Jaungoikuak, mutikuaren ezpanetan ipini eban indar berezajak bijotza gozaro igituta, gauzarik gurenetera bultzatu eban.

¡ Zorijoneko mosuau!

MAÑARIKO.

—Nik zuri asko gura deustut.

—Askó? Zenbat gura deustak, ba? —ítandu eutsan.

—Mila baino askozaz gehiago. Pagoak orritan aina⁷⁹, landatxu honetan bedarretan aina...

Erantzuerá polit honegaz han egozan guztiak barrerik asko egin eban. Eta barre asko egin ondoren, esan eutsan:

⁷⁹ aina: adina, lainbeste.

—Mutiko! Txikia hazan arren bihotz handiduna haz. Horrenbeste zegaitik gura deustak, ba?

—Zeruko gauzak kontau dozuzalako, Jesusen gauzak esan dozuzalako.

Umetxo baten ahotik hain berba ederrak entzutean, danak itzalez isildu ziran. Eta neskearen begiak negar-malkoz ezotu ziran. Ume-mosuaren laztan maitekorrak eta aingeruaren berba garbi eta ederrak bihotza urtu eutsien...

Hurrengo igandean, neskatilea, herriko txauburuari baimena eskatuta, umetxuari kristinau-ikasbidea irakasten hasi zan.

Jaungoikoak mutikoaren ezpanetan ipini eban indar bereziak bihotza gozaro higituta, gauzarik gurenetera bultzatu eban.

Zorioneko mosu hau!

EUZKADI
1936-I-2,
9, 16 eta 23*

VII

Belengo larrosak⁸⁰

Gau zorontsu hatan Erbeketxu neskatilea polita, hamalau urtedun artzain-neskato samurra, bere artaldeko ardi zuri ederrak pilatzen itun eta artega samar ebilen. Gaberdia oinkada isilez helduten, edurra ortzetik mara-mara jausten, eta bere ardi politik mendi-erpin eta -hegaletan inoz ez lez sakabanatuta... Edurtzan galduta! Horra bere artegatasunaren zegaiti bidezkoa.

Eta neskatilea samurrak, hara joan eta hona etorri, ibiliak ibili eginda, batean didar eta bestean txistu zoli eginaz, mendi-txuntxur eta -hegaletan, hor-hemenka sakabanatuta egozan ardi zuriak pilatzeko ahaleginak ahalegin egin ebazan arren,

* Berrargitaratua (beste bersino bat): ARÁNZAZU, 1952.

Jaime Kerexetaren bilduman be jasoa (Errose Bustintza, *Ipuinak*, Bilbao: Mensajero, 1990, 40. ipuina).

⁸⁰ Errose Bustintzak ohar hau erantsi eutsan amaieran ipuinari: «Oharra. Oraintsuengo neure idazlanari irarkolako muti-lak azken inguruan lerro bat edo beste jan eutsiezan. Hara imini barik zer itxi eben. [...] Argitalduriko beste ipuinak be, baten baino gehiagotan irarkolako akatsak argitalduak izan dira; eta holan dala be, gaur arte oker-zuzentzarik egiterik bururatu be ez jat egin. Gaurtik, baina, adiskide baten aholkuz, idazlanetan ikusiko dodazan akatsak, handitxuak izan ezkerro behintzat, zuzentzen ahaleginduko naz. Idazlanak osoak izan daitezcan be...».

artaldeko arditxu bat –bat esanda bera be– txabolaratuteko zoririk ez eban izan. Hori zala-ta, hasarre jarri zan.

Baso-mendietan arinka eta ikotika⁸¹, urteko ahuntz-umea lez ibiltzen ohitua bazan be, gau hatako ekinak eta ibilaldiak, bere soin gaztea ederto nekatu eben. Eta guztia, ez ezer lortuteko..., berak esaten eban lez.

Behingoz izanda be, gau hatan behintzat, artzain-bizitzeaz osoan hasarratu zan.

—Herrietako neskatilak bestela bizi dozan... –negarrez inoan.

Bitartean, neskatilatxua horretan zala, edurra zidarrezko luma politikak bailitzazan gozaro-gozaro jausten zalarik, Belen inguruko herri eta mendi guztiak zidar-margoz miragarriri apaindu ziran.

Honetan, Erbeketxuk, bere ardi zurien atzean joranez⁸² ebilen unerik estueanean, zeru-ertzetik haize zeharka etorririko abots gozo-gozoak entzun ebazan:

*Aintza eta aintza donokian
Jaungoiko ahaltsuari,
bake-zoruna lurrian
gogo oneko gizonari.*

Eta goi-abesti eder-eder hori entzuteaz batean, ortze zabaletik argi-dirdizakaz⁸³ inguratuta zala, hego handidun aingeru zuri-zuri bat etorrela ohartu eban. Orduan haren ikarea eta mikarea!

—Artzain gaztetxuori, ez arean be bildurtu; heuri barri-on pozgarri bat ekartera etorririko zeruko geznaria⁸⁴ non... –aingeruak irribarrez esan eutsan—. Horra: ludiaren Gaizkatzailea⁸⁵, Jaungoiko gure Jauna, Judea herriak aspaldietan joranez itxaroten izan dauen Mesias aintzagarria, gabeko hamabi-hamabietan Belen herritxuan giza soinez ludiratu don... Neskutz aintzagarri baten sabel garbian sortuta, esaniko herrian jaio eta agertu don. Hau dala-ta, barri honegaz poztu hadi, eta poztu bedi ludi guztia bere Gaizkatzailearen oinetan! Jaungoikoaren gizonaganako erruki handia, enda⁸⁶ guztiak txalotu eta goratu begie! Belen, herri

⁸¹ *ikotika*: saltuka.

⁸² *joranez*: adorez, gogoz.

⁸³ *dirdiz*: distira, dirdira.

⁸⁴ *geznari*: mezulari.

⁸⁵ *Gaizkatzaile*: Salbatzaile.

⁸⁶ *enda*: herri, erraza.

alaia! Belen, herri aintzagarria! Beste artzainak be, aingeru-ahoz Jaunak eginiko deiari gogo onez jaramonda, hor joan dozan Belenera; Jaungoiko Gizonduari ikertaldi⁸⁷ gozoa eginaz, euren bezuza-opariak Neskutzari bihotzez opalduten. Hator heu be, neskato! Hator heu be, Erbeke, hator gaur gabean neugaz batera Belen herritxura, Mesias aintzagarriari, Jaungoiko Gizonduari bere arpegi txikian maitasunezko laztan gozoa emotera! Hator, hator, neskato!

Eta Erbeketxu neskatoa, aingeruaren esan harrigarriak arretaz entzunikoan, poz-ikara gozoz geldota⁸⁸ geratu zan; eta bere bihotza poz-ikara atsegingarriak higituten eutsala, aingeruagaz batean Belenera joateko gertau zan.

Lehenengo, baina, aingeruari mendian sakabanatuta aurkitzen ziran ardi zuriak pilatzeko arren egin eutsan.

Eta aingeruak, bere guraria berehala betetuko ebala esanda, makila sendo bat eskuan ebala zantzo errimea egin eban; eta hori eginaz beste barik, artaldeko ardi guztiak bertatik txabolaratu ebazan.

Neskatilatxua jazokun horregaz, lehen pozez bazan be, pozago egin zan: bere ardi zuriak begi aurrean ebazan. Berak ordu luzeetan lortu ezin izan ebana, aingeruak une baten lortu ebala ikusi eban...

Eta gehiagoko barik, aingeru zuri-zuria aurretik zala, Belenerantza abiau zan. Joan eta joan bidez bide arinka joiazan; Mesias arin ikusteko asmuagaz euren oinak edurtzan plisti-plasta sartzen ebezala iraduz⁸⁹ joan ziran.

Eta holan bide zati bat igarorikoan, neskatilatxuak aingeruari gaba eguna baxen⁹⁰ argi imini egiala arren egin eutsan; eta orduantxe bertan, ilargi-mosu⁹¹ zabalak inguru guztia argi bereziz argiztu eban.

Gerotxuago ostera, ortzeko izar guztiak era batez dantzatuten ikusteko egarria agertu eutsan; eta aingeruak, bere bide-lagunaren atsegingarri, urregorizko turuta jota zeruko izar guztiak alkarregaz dantzatuten imini ebazan. Halakorik! Izarrak dantzan! Milaka margoakaz, hareen dirdira politak! Gauza politagorik amesetan be inok ezin eikean ikusi...

Handik berrogei oinkada aurrera emon orduko, barriz, Erbeketxuk, Mesias ikertzen joateko janzki zaharregiakaz jantzirik egoala-ta, aingeruari janzki dotore batzuk eskatu eutsazan. Eta aingeruak laugarren eskakizuna be besteak lez aintzat

⁸⁷ *ikertaldē*: ikustaldi, bisita.

⁸⁸ *geldota*: zurtz eginda, aho bete haginegaz.

⁸⁹ *iraduz*: prisaz.

⁹⁰ *baxen*: baizen, bestean.

⁹¹ *mosu*: arpegi.

hartuta, bere esku biakaz txalo-zarata miragarri harek, neskatilatxuaren soinera zidarrezko janzki dotorea eta urrezko jantzabal⁹² ederra ekarri ebazan. Orduan be haren poza eta haren zera!

Erbeketxu, bere soina zidarrez eta urrez jantzirik ikustean, pozez zoratu beharrean aurkitu zan. Halako atseginaldi gozorik bere barruan egundo ez eban nabaritu. Zidarrez eta urrez jantzirik erregina handi baten antzean egoan...

Eta pitxi eder haren edertasunak bere bihoztxu apala geldiro-geldiro oharkabez aldatu eban; eta ustebako aldakuntza harek neskatilatxuaren begi urdin zabalak ludiko handikeriari begira imini ebazan. Artzain txiro bat zala, ahaztu egin jakon. Urrearen eta zidarraren dizdira argitsuak bere adimeneko argia zelanbait ilundu egin eben.

—Honako aingeru batek —bere barrurako inoan— holako gauza harrigarriak egin ezkeru, beronen Jaun eta Jaubea dan Mesias aintzagarriak, zer ez ete jon egingo...? Bai, hontxe laster, Belenera helduta bertantxe, Mesias aintzagarriari judu-herria hain maite dauen Mesias errukitsuari eskakizun bereziak egingo deusadaz. Jauregi ederrak, janzki dotoreak, janari gozoak eta dirutza handiak lortuteko gurariz, bere oinetan otoitz sutsuak egingo jonaz... Lortuko ete jonaz? Ezer emongo ete? Artzain-bizitza gogaikarrian barrero bizi beharrean aurkitu ez naiten be, gauza handiak eta onuratsuak eskatzen ez non lotsatuko behintzat! Behin urrezko janzkiakaz neure soina hain dotore jantzi ezkeruan, barrero artzain-bizitza latzari jarraitzea eder ez don izango...

Eta neskatila lirainak holako ames zoroak buru barruan sakon sartuta ebazalarik, Belenerako bidean aingeruaren orpoan jarraitzen eban.

Aingeru zuria, baina, neskatilatxuaren asmu zoroak gogo-begiz argiro ikusi ebalako, mustur-oker jarri zan. Holanda be, baina, bere ezpan garbietatik hasarreberririk arean be ez eban urten. Aurrera eta aurrera baino besterik ez eben egiten.

Hatan-horretan, ibiliak ibili egin eta gero, Belen herri hautetsira helduteko zoriona izan eben; eta herrira heldurikoan, lorategi zoragarri inguraturiko jauregi eder-eder bat ikusi eben. Eta artzain-neskatoak, Jaungoiko Gizonduari jago-kon bizitokia haxe jauregia izango zalakoan, bere oin txikiak etxe eder haretara zuzendu ebazan.

Aingeruak, ostera, jauregi ederrari ez eutsan begirik ezarri; begirakada txiki bat be ez eutsan egin. Eta zeruko gezneri apalak, handiguraz puztuta jauregirant-

⁹² *jantzabal*: soinganeko.

tza joian artzaintxuari, ikusiriko gauzea bertan behera itxita, hasiriko arloan aurrera jarraitu egiala kinuz adierazo eutsan. Eta Erbeketxuk aurkituriko jauregia baino be jauregi ederragoren bat aurkituko ebelakoan, hasiriko bidean aurrera joranez jarraitu eban.

Halako baten, herri-ertzetik joanda, mendi-hegal batera jo eben. Eta hantxe mendi-hegalean, txabola zahar bat, abeletxe zahar bat aurkitu eben. Erbeketxuren ardi-txabolea baino be txabola zaharragoa zan.

Orduan, aingeru zuriak Mesias etxe zahar haretan aurkitzen zala esanaz, urrebitxiz apainduriko artzain-neskatoa bultzakada gozoan txabolaratu eban. Eta Erbeketxu txabola barruan ikusi ebanagaz geldota geratu zan... Emakume zoragarri bat, gizon onkote bat eta ume eder-eder bat begi aurrean eukazan. Hirurak taiu⁹³ oneko txiroen antzean agertzen ziran. Umea, astoa eta idiaren arnasa beroak hartzen askatxu baten, erdi bilozik hotzez dardarka egoan. Hori zala-ta, Erbeketxu gelduago egin zan. Txabolako jentea hain txiro ikustean, haren harritasuna! Bere amesak beste batzuk ziran... Bere artzain-lagun batzuk be hantxe txabola zaharrean ume ederraren aurrean ikusi ebazan; guztiak belaunbiko⁹⁴ egozan.

Hori eta guzti be baina, aingeruaren esana ezbaian jartzeraino heldu zan. Jaungoiko Gizondua holako txirotasunean egotea, gauza ezina zan beretzat...

—Non dago, ba, Mesias? —didar zoliz itanduten eban.

Eta hego handidun aingeru zuriak neskatoaren esanari bape jaramon barik, Maria Neskutzaren ondoan belaunikotuta, esku biak bularrean ebazala bere Jaun eta Jaubea gurtuten hasi zan, nozik behin abestuten ebalarik:

*Umetxu maite lora ederra,
zeru-lurraren Jaubea,
askatxu baten etxunik dago
Jaungoikoaren Semea,
gizon guztioi erakusteko
zeruetako bidea.*

Eta Erbeketxuk aingeruaren abesti ederra entzunik, Mesias askatxuan egoan umea zala ohartu eban. Lehentxuago irudimenez ikusi eban Mesias aberats-aberatsa, txirotasunaren erdian aurkitu eban. Hori zala-ta, haren barruaren

⁹³ *taiu*: itxura, jas.

⁹⁴ *belaunbiko*: belauniko.

estua! Jaungoiko ahaltsua, zeru-lurren Jaubea, abeletxe zahar baten ezeukitasun gorrian egoan, ludiko gizonik txiroena lez!

Ustebako ikuskizun harek neskatoari bihotzondoko errimea egin eutsan. Jaungoikoaren apaltasun handiak bere barruko ames-zori guztiak behingo baten aienatu⁹⁵ zituan. Bera urrez jantzirik eta Jaungoiko ahaltsua erdi bilozik ikusita lotsatu egin zan...

Eta negarrez hasita, bere janzki eta pitxiak haizetan ezereztu zituan; eta soineko eder eta apainen ordez, lehengo artzain-janzki txiroa jantzi eban, holan Ume Jaungoikoaren lagun beti izateko.

Artzain-neskatoak egin ebana ikusita, Maria Neskutzaren bihotz deuna pozez bete zan. Eta hori zala-ta, lantzean behin artzainemetxuari⁹⁶ begirakune gozoak zuzentzen eutsazan, apaltasunaren onoimen⁹⁷ onuratsua haren gogo-bihotzetan ondo esnerik⁹⁸ ikusten ebalako. Hondino, baina, neskatilatxuaren gogo-baratzea onoimen gehiagogaz hornidu gura izan eban.

Erbeketxu, barriz, Maria Neskutza horretan zalarik, Ume Jaungoikoagaz bakarrik arduratzen zan; ludi guztian besterik inor ez balegoan, bere begi urdin zabalak askatxu txirora bakarrik zuzentzen ebazan. Begira eta begira ase be ezin zan egin.

—Umearen zoragarria! —geldota esaten eban.

Baina, holan zala be, ume zoragarriaren ezpan politetan hondinokarren irribarre txiki bat be ez eban ikusi... Horrek emoten eutsan, ba, min! Umearen ituntasanak eta txirotasanak tamalduta eukien.

Halako baten, neskato bihotz-minduak Maria Neskutzari arpegira begiratuaz, abots dandarrez⁹⁹ itandu eutsan:

—Ume zoragarri honek, zegaitik dagi negar?

—Neure kutuntxu honek gizonen hobenakaitik¹⁰⁰ dagin negar —Maria Neskutzak arpegi ben¹⁰¹-gozoz erantzun eutsan.

⁹⁵ *aienatu*: ezereztu, desagertu.

⁹⁶ *artzainemetxu*: artzain-neskato.

⁹⁷ *onoimen*: birtute.

⁹⁸ *esnerik*: ernerik.

⁹⁹ *dandar*: dardaratsu, ikarati.

¹⁰⁰ *hoben*: erri, pekatu.

¹⁰¹ *ben*: zintzo.

—Eta ume maitegarri hau Jaungoikoa izanik, zegaitik dago hotzez dardarka? —barrirokoan itandu eutsan.

—Gizonen bihotzetan maitasunaren apurrik, artzainenetan ezik, aurkitu ez daudelako, hotzak mingarriro higituten jon neure semea —Neskutzak negarra begietan ebala erantzun eutsan.

—Eta ume eder-eder hau zeru-lurraren Jaubea izanda, hain txiro zer dala-ta agertzen da? —Erbeketxuk hirugarren itauna eginaz esan eutsan.

—Luditarrak aberaskeriaren zoro-bitsetan itsutu ez daitezantzat, neure Semea, zeru-lurraren Erregea, etxe zahar honetan txiro agertzen don —Neskutzak oldozkor erantzun eutsan—. Urre-zidarren dizdira hutsakaz adimenak ilunduta daukiezan gizon guztiai apaltasunaren bidez zeru-bidea erakusteko, ezeukitasun gorrian azkenengo txiroa lez aurkitzen don nire bitxi-lora bakarra...

Eginiko itaun berezien erantzun egokiak arretaz entzunikoan, Erbeketxu sene-tik urtenda lez Jaungoikoaren errukitasun handia joranez goralduten hasi zan, gizonen Jaungoikoaganako eskerbagekeriakaz be bide batez gomutetan zalarik. Belenerako bidean euki ebazan asmu zoroakaz be, hantxe bertan bat-batez gomutau zan; eta hori zala-ta, eginiko hutsaren orbanak berehalako baten garbituko eutsazan maitasunezko damu onuratsua berbertatik bihotzeratuteko zoriona izan eban.

Enparau artzainak Mesias aintzagarriari gaztai, bildots, ardi, eta abar, bezuza asko eroan eutsiezan. Erbeketxuri, baina, aingeru zuriaren atzean mendia behera iraduz abiau zalako, holako bezuzarik egiterik bururatu be ez jakon egin.

Berak be, baina, aingeruaren aholkuari jaramonda, Mesias aintzagarriari opari bat egitekotan Beleneratu zala-ta, askatxuko umetxu samurrari berarizko oparia egitea erabagi eban; maitasunezko laztan gozoa emotea, aingeru zuriak esan eutsan lez...

Eta oldoztu eta egin. Bere esku biak bularrean ebazalarik askatxura hurrerata, bertan maitasun-egarriz aurkitzen zan Ume Jaungoikoari bihotzetiko laztan gozo-gozoa emon eutsan. Orduan haren bihotz-dardarea! Une zoragari bat lortu zan; Maria Neskutzak be barre gozoa egin eban, eta Jose deunak be bardin egin eban. Eta hirurak era batez Erbeketxuri adi geratu ziran.

Eta sendi deuna artzain-neskatoari adi egoan bitartean, han goian gabaren itzalean handikiro egurastuten ziharduan ilargi-mosu zabalak, margo askotako argi bereziakaz txabola-inguru guztia miragarriro argiztu eban. Eta ortze zehar oin isilez ebilen haize ikusiezinak *lora-kantua* eresi bigunez abestuta, zeruko izar guztiak oihal urdin mehean gazte artegak lez higitu ziran; txabolako biztanle deunen omenez higitu ziran...

Jesus, Maria eta Josegaz, Erbeketxuren zoriona! Hango bakea, hango maitasuna, hango zoriona...!

Eta neskato samur harek bere bihotza jaumaitasunez¹⁰² ondo sututa ebalarik, txabola zoruntsuan otsein-bizitza apala egitea erabagi eban. Etxea atondu, erropak garbitu, janariak gertau, eta abar, eginaz, sendi deunaren otsein zintzoa izan gura izan eban. Maria Neskutzak, baina, emakume zintzo-zintzoa zalako, bere etxeko zereginak bere eskuz egin gura izan ebazan; Jaungoikoaren guraria hori zalako, eta enparau emakumeak euren sendiakaz behar dan lez ondo arduratzen ikasi egien be, bere sendiko lan guztiak berak bakarrik egitea gura izan eban.

Eta asmu horregaz, neskato samurrari begi gozoz begiratuta, berba leunez esan eutsan:

—Neskato onori, geuganako donan ongura eta maitasunagaitik bihotzez eskertuten haut, heure geuganako maitasuna aintzat artzekoa don izan be eta. Baina, holanda be, maite-maitero jakinerazoten deunat, neure sendiko zeregin guztiak Jaungoiko gure Jauna lagun dodala, neure eskuz egin gura dodazala. Holan, onbidezko¹⁰³ larrosa ederrak diran maitasunaren eta apaltasunaren usain gozoonuragarria aingeru-hegoz ludi guztian zabalduta, gizon-emakume guztiai zeruko bidean zelan ibili behar diran egingenakaz erakusteko eretia¹⁰⁴ izan daidan be. Ganera, barriz, heure artaldea geugaitik bertan behera itxitea ezetara be ez neuken gura... Beraz, hontxe nahi gero, heuretzat ondoen izango dan ordu egokian, heure ardi zuriakaz batera bizi izaten joan haiteke. Heure artalde ederra jabetan¹⁰⁵ mendi-gailurreratu haiteke, ba.

Erbeketxuk, baina, Neskutzaren esanak buru-makur entzun ebazan arren, bere asmu atzerakadatu bat be ez eban egin.

Eta bere begi urdinak negarrez ezotuta ebazalarik, barriro be sendi deunaren otseina izateko asmua agertu eban.

—Larregi ez hadi estutu, neskato —Neskutzak maitasun gehiagogaz esan eutsan—. Guk hontxe emongo degunazan hiru gauza bihotzez maitetu eta jabetan ezkerro, mendi-gailurrean heure ardiakaz hazala be, hementxe geugaz egonda lez ludiko heure ordu-egunak igaro heikezalako.

¹⁰² *jaumaitasun*: karidade.

¹⁰³ *onbidez*: eredu.

¹⁰⁴ *eretia*: era, abagune.

¹⁰⁵ *jabetan*: jagon, zaindu.

Eta berbak amaituteaz batean, Maria Neskutzak bularrera eskua eroanaz larrosa eder bat emon eutsan; garbitasunaren ezaugarri zan larrosa zuri-zuri ederra zan. Ume Jaungoikoak, barriz, bere bihotzeko maitasunik bero eta gozoenagaz arnasa gozoa ezpanetararuta, larrosa gorri ederra sortu eban, maitasunaren ikurra eban larrosa bikaina zan. Eta Jose deunak hauts-margodun lora maitegarri bat esku-zabalez emonaz, hirugarren bezuza bihotz on-onez egin eutsan; apaltasunaren lora txukuna zan.

Eta artzain-neskato samurra, sendi deunak emoniko larrosa ederrakaz benetan poztuta zalarik, lehengo aingeru zuria bide-lagun hartuta mendia gora abiau zan; Neskutzaren esanak betetuteko uste osoz...

Eta hantxe mendi-gailurrean, sendi deunari adi-adi zala, barrien barri artzain-bizitza apalean gogo onez jarrita, Garbitasuna, Jaumaitasuna eta Apaltasunaren larrosa ederrak bere bihotzean maite-maitero jaboten ebazalarik, zoriontsu-zoriontsu bizi izan zan; hiru onoiemen bikain-bikain horreek, berak halan gurata, sendi deunagaz lokarri gozoz estu ebelako.

Egunoro, barriz, neskatoa ardi zurien atzean joranez ebilen bitartean, urretxindor lirain batek goiz-hizkuntzaren hozkirri¹⁰⁶ gozaroan urre-mokoz abesti ederrak lora artean abestuten eban:

*Larrosa bat, larrosa bi, hiru larrosa,
Belengo txabolan ehundaz larrosak.
Garbitasuna, Jaumaitasuna, Apaltasuna,
onoimenetan on-bikainenak...*

Eta une zoragarri hatan Erbeketxuren bihotza, maitasun gozoz bete zan, maitasunez ase eta bete egin zan. Eta orduan Ume Jaungoikoaren ezpan bigunetan, barre gozo-gozoa loratu zan.

¹⁰⁶ hozkirri: fresko.

VIII

Jesusegaitik

Aste Gurenetan, Kristo gure Jaunaren Nekaldi eta Heriotza saminaren gomuta deuna berariz geuganutzen dan aste handi honetan, neure gogo-bihotzak geure umearoko egun zoruntsuetara indar isil-miragarritz gozaro-gozaro iges egiten dabe...

Aldi hatako egunak bai egunak! Egun ederrak, egun garbiak! Egun ahaztuezi-nak! Kristo gure Jaunaren irakatsi deunakaz batean gotzon-eskuz donoki bidean zuzen genbilzan aldi zoruntsu-zorontsuak!

Aldi hatako Aste Guren baten, Astearte Deunez uste dot, hiru eskola-ume, hiru neskato, hildeg¹⁰⁷ aurreko landa bedartsura joan gintzazan. Bertan, egunaren deuntasunaren gomutea buru-bihotzetan ondo sarturik genduala, Kristo gure Jaunaren Nekaldi astun eta garratza zelanbait edestuteko asmuz jesarri gintzazan.

Egun horretan, horretaz Agurtzane neskatoa berba egiten hasi zan; eta Kandidatxu neskatoa eta ni berari arretaz entzuten egon.

Horretan, begi eta belarri, adi eta zuhur gengozalarik, enparantza aldetik zugatz-orriak zeharkatuaz etorri zan harri hazitxu batek Agurtzane neskato zolia buru-buruan jo eban; eta orri-oska¹⁰⁸ iraduz heldu zan harri hazitxu harek neska-toari buruan zauri odoltsua egin eutsan.

Agurtzane gaxoa, burutik behera erion odola ikusita, ikaraz jarri zan; eta zauriak egiten eutsan min bizia geldirik jasan ezinda, enparantzearen erdian barreka aurkitzen zan mutiko okerraren atzetik abiau zan.

—Harrapetan bahaut harrapau, haze okotzekoak...! —gaxoak negarrez esaten eban.

Mutikoa aurretik eta neskatoa atzetik ziralarik, bideak arin-arinka igaroten ebezan. Haren hanka-jokoaren bizkorra! Baina, mutikoak askozaz arinago egiten ebalako, neskatoa ezetara be ezin hurreratu...

* Berrargitaratua: ARANZAZU, 1953.

¹⁰⁷ *hildegē*: hilerrri, kanposantu.

¹⁰⁸ *oska*: hots, zarata.

Ezetara be ezin ebalá harrapau ikusi ebanean, Agurtzane zarataka hasi zan, didarrez esaten eutsalarik:

—Joseba! Hontxe bertan heure oinak geratzen ez badozak, heure aitagana joango nok... Hontxe bertan, gero!

Hitzok entzutean, Joseba, bere oinak indar berezi batek geldierazota¹⁰⁹ baleutsazan lez, bat-batez geratu zan; bere aitaren izenak dardaraz jarri eban, oker-eginaren zihorra¹¹⁰ bizkaraldean eskier¹¹¹ izango ebalá-ta.

Mutikoa gelditzean, neskatoa arinago joanda, behingo baten beraganatu zan; eta berari, ezkerreko eskutik oratuta zalarik, negarrez esan eutsan:

—Harriagaz zer dala-ta jo nok? Neure buruan honako zauria egiteko, okerrik zuri egin ete deuat inoz? Han landatxuan bakez-bakez egon gozak, ba, gu... Oi, gaur iluntzean nire buruko zauria hire aitak ikusten dauenean, haze zaputzeko-ak¹¹²!

—Ez holakorik, Agurtzane! —mutikoak dardaraka esan eutsan—. Gaurko oker hau, okerkeria hau Jaungoikoarren parkatu eidan. Nire aitari honetzaz ezer ez egion esan behintzat, gatzik gehiago ez deunat egingo eta.

Mutikoak bere esanakaz asketsia¹¹³ eskatu eutsanean, Agurtzane neskatoa oldozkor jarri zan. Eta lehentxuago hildegi aurreko landan Kristo gure Jaunatzaz hitz egin ebanatzaz gomutauta, bere bihotza ezin gehiagoan bigundu zan; Jesus on-onak bere arerioari bihotz-bihotzez asketsi eutsala gomutauta...

—Parkatzen deuat, mutil, Jesusegaitik parkatzen deuat... Honezkero, heure aitak honetzaz ezertxo be ez jok jakingo eta.

Orduan, mutikoa, zerua zabaldu bailitzakion poz-pozez jarri zan; eta bere poza gehiagotuta irribarre eginaz geldiro-geldiro esan eutsan:

—Holan badon, bihar goizean bidegarro¹¹⁴ bat, txori bat emongo deunat.

¹⁰⁹ *geldierazota*: gelditu eragin.

¹¹⁰ *zihor*: zigor, kastigu.

¹¹¹ *eskier*: seguru, ziur.

¹¹² *zaputzeko*: kokoteko.

¹¹³ *asketsi*: parkatu.

¹¹⁴ *bidegarro*: birigarro.

Biharamonean, Agurtzanek, mezea entzunda eleizatik urten zanean, Joseba mutikoa eleizurreko zugazpean egoala aurkitu eban. Eta esker oneko mutiko harek neskatoari eskuetan eukan bidegarro ederra eskini eutsan; eta neskato samurrak halako txori ederra, on-eginaren sari bat lez poz-pozez barreka hartu eban.

Baina Agurtzanek apur bat gerotxuago, lau-bost minututan oldoztuten egon eta gero, eskuan eukan txoriari eleizurreko arte-zugatz handira hegaz eragin eutsan, bitartean abestuten ebalarik:

*Zugatz-puntaraino
hoa hegaz baten,
txori-bidegarro!*

Txoria hegazka ikusi ebanean, Josebatxu geldota geratu zan; berak esker onez egin eutsan bezuza neskatoak aintzakotzat hartu ez ebalakoan, tamaldu be tamaldu egin zan. Eta bidegarro ederra zegaitik zugatzeratu ete eban itandu eutsanean, barriz, neskato zoliak irribarrez eta ben erantzun eutsan:

—Hona egia. Nik txori eder hori etxera eroanda kaiola baten sartuko baneuk sartu, hik atzo eginiko okerkeria berari abestuten entzunaz bakarrik beti neure adimenean egongo litzatekek. Nik, barriz, txarto-eginaren gomutarik arean be ez joat gura, Kristo gure Jaunak gogo-damutuakaz egiten dauen letxe, asketsia asketsi, egina ahaztu eta guztiak maitetu. Dana Jesusegaitik...

Eta guzti hori arretaz entzunikoan, Josebatxuk negarra begietan ebala esan eban:

—Holan badon, ondo jagon. Neuk be Jesusegaitik inori harririk ez jeutsanat jaurtingo gehiago, gaur Eguazten Gurena dala letxe.

Eta gehiagoko barik neskato-mutiko zoliak euren gogo-bihotzetan asmu on eta deunak ebezalarik, bakotxa bere etxera poz-pozez joan zan, Eguen Gureneko jaunartzean, egun hatan egin eben on guztia Jesus on-onari adiskiderik onenari lez edestuteko asmuz eta ustez.

IX

Loraila

Orrila¹¹⁵, loraila¹¹⁶, Mariaren hila. Loraila, urtearen aldirik alaiena eta gozoe-
na, Jaungoiko ahaltzuak bere Ama eztsuarentzat egina... Beraz, loraila aldirik
ederrena, maitegarriena, zoriontsuena!

Goizean goiz, eguzki-argiak zeru urdinetik bere urrezko izpiakaz laztan gozo-
ak bialduaz, mendi-baratzeetako lora-larrosak eztikiro zabaltzen dihardu. Bitarte-
an, inontz-garoa, zidar-txipriztin politak bailitzan, bedar guri eta lora-ganeetan
atseden gozoa hartzen... Gabean, *aingeru-soinuan* izar guztiak dantzan eta kinuka,
eta ipar-haize urduri eta hozkirria, gazte urduri eta onari goi-ametsak hedatuten...

Loraila, loraila, zu zaran ederra! Zu zaran zoragarria! Zure altzoan lorak lirain,
larrosak eder, txoriak abeslari, umeak urduri, gazteak ameslari eta zaharrak kontu
kontari egoki eta pozez!

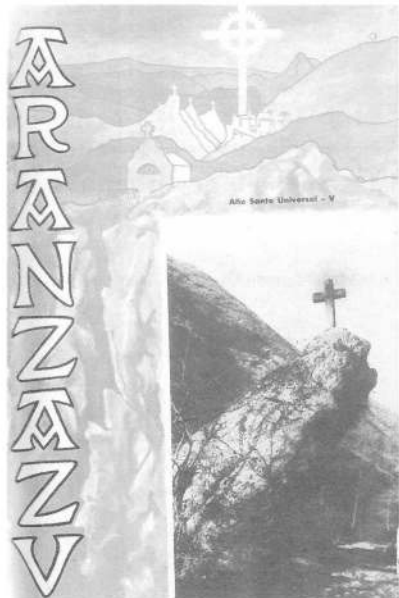
Lora bakotxa neskatiñen esku bigunetatik Andra Mariaren oinetara joan gura-
rik; *Larrosa miragarriari* euren edertasuna apalki-
ro opalduten pozez...

Altara apainduan, zeruko Erreginareñ irudia
ikusgarri. Bere begi gozoak gorantz begira geuri
zeru-bidea erakusten; bihotz gaxoak poztuteko
eginahalak egiten...

Lora lirainak, larrosa ederrak, argi biztuak,
abestiak, otoiak, eta abar, guztiak beretzat. Gure
Amarentzat.

*Guzti-guztiak alkar harturik,
geure bihotzak loraz beterik
opa deutsuguz, Maria
zeruko izar argia.*

Abestixu samur hau, geure herriko eleizan
-Mañariko eleizan- lora-txorta ederrak iminita,

¹¹⁵ orrik: maiatz.

¹¹⁶ lorrik: maiatz.

hamaikatxu bider abestu izan dogu. Beste hau bere sarritan ezpaneratuten genduan, bihotz-ganeetan eskuak genduzala:

*Loreak hutsak dira
ez badago bihotzik,
gureak hor joatzuz
lorakaz bialdurik.*

Lorak, izan be, eurenez hutsak dira, bihotzeko maitasunez indartzen ez diranean; laster igartzen dira.

Lora bakotxa, bihotz bakotxa, bestela gure eginenak gorantz ez dira hegatu-ko... Lorak igartuko dira, argiak itzaliko dira eta abestiak isilduko dira. Egintza guztiak gorantz egin barik lurtean geratuko dira, bai. Andra Mariak bihotz-legorrek ez dauz atsegin; onoimen bikainez horniduta dagozan bihotz txukunak, osterak, begi-begiko jakoz. Esku gozo-bigunez laztantzen dauz, bihotz barruan gordeten dauz, eta zorionez beteten dauz...

Goazen, ba, geu bere geure Amagana! Lorailean, eta beti goazen, bai, bihotz beteakaz! Garbitasuna, apaltasuna opalduaz, gogo beroz esan dagiogun:

*Zeruko Ama, izar argia,
zeugana gatoz poz-pozik;
geure bihotzak hartu egizuz,
zaindu gagizuz zerutik.*

Loraila, loraila, zure altzoan dagozan edertasunak, zeinek zenbatu? Jaungoikoak eder-eder egin zaitu! Bere Amarentzat egin zaitu!

ARÁNZAZU
1951 (XII)*

X

Hementxe bere Jaungoikoa dago

Gabon gaba zan. Iluntze haretan edurra uso-luma politikak bailitzazan gozaro-gozaro jausten zan. Zeruan eta lurtean jai handi eta ikutugarria¹¹⁷ ospatuten zala argiro ikusten zan.

* Jaime Kerexetaren bilduman be jasoa (Errose Bustintza, *Ipuñiak*, Bilbao: Mensajero, 1990, 36. ipuina).

¹¹⁷ *ikutugarri*: hunkigarri.

Etxezuri basetxeko etxekoandre maratzak, Joxepantoni zintzoak, bere sukaldetan, egur-mukur batzuk sutan ebazalarik, Gabon-afari ospetsua gertetan esku beteakaz ziharduan. Joxepantoni andrea sukaldari errimea zala herrian edonok ekian; gatzaren neurria ondo neurtuten ekiana zan behintzat. Bitartean, bere senar Peru Manu jatorrak Belengo jazoera harrigarriak bere seme-alabatxuai haritik marira¹¹⁸ zertzelada guztiakaz edestuten ekin eban, eta bere umetxuak sukaldetako bero gozoaren altzoan aitari begira pozez, Martatxu hamar urtedun neskatoa batez bere. Berau, begi eta belarri, zoli eta adi esaten zana arretaz entzuten...

Joxepantoni andreak ekin eder baten ondoren, gau zoragarri haretako afaria ederto biribildu eban. Zapi zuriz txukunkiro apainduriko mahai zabalean, janari eta edari eder-ederrak ondo gertaurik egozan; euskaldun sendi jatorretan egin ohi dan lako Gabon-afari gozo-gozoa.

Guraso eta ume afariaren inguruan poz-pozez ziran. Ohitura on eta ederrari jarraituaz Jaungoikoari eskerrak emonda, janari eta edari gozoak umore onez eta gogaro jan ebezan. Joxepantoni andrearen erre-egosiak hatz-miazketan jan ebezan.

Afaldu ondoren, Joxepantoni andreak bere alabatxuari esan eutsan:

—Martatxu, non dago Jaungoikoa?

Eta neskatotxu samurrak irribarrez erantzun eutsan:

—Belenen.

—Non gehiago? —amak barriro itandu eutsan.

—Zeruan eta eleizan..., Altareko Sakramentu santuan —barrirokoan erantzun eutsan.

—Horreetan bakarrik? —amak begi-zeharka esan eutsan.

Hitz horreek entzutean, neskatoa sorbaldak jasoaz isilik geratu zan. Orduan amak, isilune hori ohartuta, arpegi benaz esan eutsan:

—Bai; Belenen, Zeruan eta Eukaristian badago, bai. Horreetan bakarrik ez, baina; Jaungoikoa leku guztietan dago eta. Ahaztu egin jana, ala? Kristinau-ikasbidean zer ikasten don?

¹¹⁸ haritik marira: zehatz.

—Egin-eginean bere —neskatoak lotsaz esan eutsan— lehengo astean kristinau-ikasbidea ikasten gengozala, abade jaunak Jaungoikoa leku guztietan dagoala esaten ekin euskun. Beraz, hori jakin dot, baina gaur ahaztu egin jat...

—Barrero ez dakinala ahaztu, gero!

—Ez, ama, ez jat ahaztuko.

—Hona, ba, gaur Gabon-gaba honetan heuri erakutsi deunadan irakatsi ederra.

—Ze irakatsi, ama?

Eta beste barik, «Zatoz neugaz» esanda bere gelara eroan eban. Eta bertan itzalez eta maitekiro esan eutsan:

—Martatxu, hementxe bere Jaungoikoa dago...

Neskatoak buruagaz baietz erantzun eutsan. Geroago beste gela batzuetara, eta abar, eroanaz, etxe guztitik erabili eban leku bakoitzean «Hementxe bere Jaungoikoa dago» esanaz. Azkenez, etxearen leihorik handienara eroan eban. Hatx-mendiak edur zuriz harrigarriro apainduta ikusi ebezan. Une haretan, gau haretako edur-jauste ugaria geratua zan nonbait; eta aterrun luze baten erdian, zeruko izar politak inoz ez lako dizdira politak eginaz urduritasunez higituten ziran... Gabaro zoragarria!

Gure ama-alabak, zeruari eta larreari adi-adi, isilunetxu bat egin eben. Gero-txuago, isilunetxua behingoz urratzen ebalarik, ama on-onak bere alabeari esan eutsan:

—Hor hatx eta mendietan bere Jaungoikoa dago... Izarrez beteriko goi txukun horretan bere Jaungoikoa dago... Ikusten diran eta ikusten ez diran gauza eta leku guztietan bere Jaungoikoa dagoala ez dakinala ahaztu, gero. Zeru-bidean zuzen jarraitzeko, hitz honeekaz gomutetea nahiko don «Hementxe bere Jaungoikoa dago» esanaz.

—Bai —esan eban neskatoak—; gaurko irakatsi ederrak neure bihotzaren erdian erabilteko, ahaleginak ahalegin egingo dodaz, egunoro sarritan esango dodalarik: «Hementxe bere Jaungoikoa dago».

Esan eta egin. Martatxuk bere ama on-onaren esanak betetuten gau haretan bertan hasi zan. Eta aurrerantzean, Jaungoikoaren gomuta bizia beragaz beti ebalarik, zeruko bidean zuzen eta zintzoro ibili zan, bere lagunentzat jarraibide eta eredu izaten zala.

Martatxuk esaera bikain hori zala-ta, bere adiskide eta lagunen artean mesede eta on handiak egin ebazan. Eta hondino gehiago dana, bide okerretatik betiko galdumendira joiazan gazteak euren hoben edo pekatuakaz zintzoro damututa zirala, betiko zorionera eroango ebezan zeruko bide ederrean sartuten ikusi ebazan.

Horra, ba, Gabon-gaba haretako Joxepantoni andrearen irakatsi ederrak zela-ko ondoren onuratsuak izan ebazan.

Zorionekoa Jaungoikoaren gomuta bizia bere irudimenean eta bihotzean darabilena, Jaungoikoaren laguntza osoa beragan izango dau eta.

Beraz, geuk bere, hontxe bertan hasita, arretaz eta bihotzez sarritan esan daigun: «Hementxe bere Jaungoikoa dago».

ARÁNZAZU
1952 (III)*

XI

Jesusen maitetzaile zintzoa

*Antzirudia*¹¹⁹

Udabarriko egun eder baten, Jesus on-ona, bere ikasle maitea lagun ebala, ibilaldi zoragarri bat egitekotan egoan. Egund haretan, egunsentiak bere argi biguna emoteaz batean, Jesus eta Juan Jerusalemik Belenerantza abiau ziran. Eta bide zidorrak eta lora bitxiz txukunkiro apainduriko landatxuak oinkada leunez igarorikoan, Jesus eta Juan errekatxu baten ondora heldu ziran. Une haretan, Erbeke, Belen aldeko neska gaztetxua, erreka-ertzean urari begira aurkitzen zan. Neskati-latxuak, bere begi iluna erreka barrura zuzenduaz, ur gardenaren argitasunera, bere arpegiaren irudia ikusten eban.

—Oi ze polita nazan! —esaten eban—. Neure gurasoak nondik ekarri nabe, baina? Jerusalemik ala eguzkiaren hegaletik?

* Jaime Kerexetaren bilduman be jasoa (Errose Bustintza, *Ipuñak*, Bilbao: Mensajero, 1990, 37. ipuina).

¹¹⁹ *antzirudic*: parabola, ikasbide.

Neskatilatxuak autu horretan ziharduala, Jesus eta Juan erreka-ertzera hurre-ratu ziran. Eta Jesus on-onak hitz horreek entzutean isilunetxua egin eban. Gero-xuago, nozbait hizketan hasita, neskatilatxuari abots ez-titsuz esan eutsan:

—Erbeke, zerutik etorria zara. Beraz, zerura joan behar dozu, Jaungoikoarena zara eta. Jarraitu egidazu, ba. Zatoz nigaz.

Eta beste barik, neskatilatxua Jesusen jarrai joan zan, Jesusen oinatzetan bere ointxoak iminten ebazalarik. Jesus onaren oinkada baktotxean larrosa ederrak sortzen ziran eta neskatilatxua lora-ganeetatik poz-pozez joan zan.

Halako batean, Belenera heldu ziran. Eta Jesus maitea bere herritarren artera joanda, guztien onerako hitzalditxu samur bat egiten hasi zan.

—Zorionekoak bihotz garbidunak, Jaungoikoa ikusiko dabe eta —arretaz esaten eban—. Zorionekoak, bai, gorputz eta anima garbidunak, oso-osoa Jaungoikoarenak izango dira eta.

Honetan, Erbeke lagunartetik arinka joanda, Jesusen aurrera aurkeztu zan. Orduan, Jesus maitegarriak begirakune ez-titsu bat eginaz, bere esku garbi-garbiak Erbekeren ezpan bigunetara eroan ebazan. Eta ordu berean Jaungoikoaren arnasa deun-deunak neskatilatxuaren ariman lirio zuri eder-ederra sortu eban. Une haretan, Erbekeren bihotza eta arimea Jesusen eskuetan geratu ziran; ordutik oso-osorik Jesusena zan.

Arratsaldean, Jerusalemenera bihurtzean, Jesusek Juan ikasle gazteari zelai eder bat erakutsiaz eta maitekiro begiratuaz, esan eutsan:

—Juan, zelai horretara begiratu eizu...

Eta Juanek, begiratzeaz batean, zelai guztia larrosa ederrez eta lirio zuri-txukunez harrigarriro apainduta ikusi eban. Etorkizun guren eta miragarri baten zelai ederra zan. Ordu haretan Jesus on-onaren ezpan garbi-garbietan irribarrerik ez-titsuena loratu zan.

Jesus maitea, non-nahi eta edonon, danari on egiten ibiltzen zan beti. Bere ibilaldi guztietan zeruko esker eta mesedeak esku beteakaz banantzen ebazan. Geixoak osatzen, atsekabetuak poztuten, hilak berbiztuten eta pekatariak bide-oneratzen, eta abar, egintzarik gorenengoetan zintzotasunik handienagaz ekin eba guztiok ondo dakigu. Eta holanda be, gizonak on-egite horreek aintzat ez ebezan hartu, esker txarrik baltzenakaz Ongilerik handiena iraindu baino. Hori zala-ta, Jesus on-onak, mendi-gailurrean zalarik, Jerusalem herri hautuaren esker

baltza ikusita, negar gogotsu egin eban. Jaungoikoa zan eta etorkizun guztia begi aurrean eukan.

Idatzita egoanez jazo behar zan. Holanda be, Jesusen Bihotz Maitetua gizonaren zoritxarrak osoan mindurik eukan. Aste Deuna, Nekaldi Astea, hur-hurrean zan.

Abar-igandeko¹²⁰ txalo eta goraltzeak Jesus laztanaren bihotza askorik ez eben poztu. Gizonaren izatearen barri ondo ekian, bai. Asteko lehenengo egunetan herriko agintariak, eta abar, Jesusen kaltez batzarrak iraduz egiten jardun eben. Eta guzurra, nahastea eta gorrotoa aholkulari ebezalarik, epairik lotsagarriena biribildu eben. Beraz, Jesus, Bildots Errugabea, heriotzarik gogorrenera epaitu izan zan; eta epairik gaiztoena betetuko zan eguna oinkada odoltsuz etorren.

Eguen Gurena egun ospetsuaren jarrai, Bariku Deuna laino-moltso ilunen artean negar-intziriz agertu zan. Epairik lotsagarriena bere gain betetu behar zala-ta, larritasunez aurkeztu zan Jesusen aurka egoan guztia ezereztu gurean. Jesus ona, baina, gizonaren onerako jasan behar zan guztia jasateko gerturik egoan; maitasunez bete-betea zan. Horregaitik, Jesus egun horretan, gurutze astuna sor-baldan ebalarik, gudari eta agintari amorratuena erdian Kalbariorantza abiau zan. Bere burua arantza zorrotzez zulatuta eta gorputz guztia zigorkada astunez ahulduta ebazalarik, oinkada odoltsuz aurrera egiten eban.

Bere lagunik gehienak izu-ikara bildurgarrian hor-hemen bildurrez sakabana-tu ziran. Andra Maria eta beste emakume on batzuk bakarrik inguratu jakozan bere jarrai joateko. Erbeke neskatilatxua bere euren artean zan. Behinola, Bele-nera bidean larrosa-bidetik pozez jarraitu eutsan... Oraingoan, barriz, neke eta samintasunen artean oinatz odoltsuetatik zintzo-zintzo jarraitu gura izan eutsan. Bere bihotza aspaldiz Jaunari emona zalako, Jaunari laguntzen zuti¹²¹ eta adores-tsu joan zan.

Bideko neke eta laztasunak, eta gudari eta agintari gaiztoen eginen bildurgarriak gora-behera, Jesusen ondoan aurrera eta aurrera joan zan Kalbario mendira heldu arte. Eta hantxe mendi-gailurrean Jesus maitegarria, Jaungoiko berbera, gurutzean eskegita heriotzearen atzaparretan ikusi eban. Andra Maria eta Juan ikasle maitea bere hantxe ikusi ebazan atsekabearen negar-malko ugariak isuriten.

Jesusek bere Ama garbi-garbia ikasle maiteari amatzat emon eutsanean, Erbekek bere une haretantxe Andra Maria bere amatzat berariz hartu eban. Eta gero-txuago, «Egarri naz» entzun ebanean, bere bihotzean sastada onuratsu bat naba-ritu eban. Jesus ona bihotzen eta arimen egarri zala baekian; bere egarri bizia ase-tuteko, bihotz askoren eta arima askoren opariak behar ziran.

¹²⁰ *Abar-igandek*: Erramu-egun.

¹²¹ *zuti*: harro, artez.

Hitz ikutugarri horreek zirala-ta, Erbekek orduantxe bertan Jaunaren maitetzaille zintzo-zintzoa beti izateko asmu bikaina hartu eban. Eta Jaunaren gurutzetik erastea¹²² eta bere hobiratzea samintasunez ikusi eta gero, Andra Mariagaz eta Juan ikasleagaz batean, Jerusalemara jatsi zan. Eta aurrerantzean bere arimea birtute bikainakaz ederto apaindurik ebala, Andra Mariaren ondoan bizi izan zan; baekian, bai, Ama samur onen bihotz maitegarrian Jesus berbera edertasunez beterik egoala. Horregaitik, Erbekek bere garbitasunaren lirio zuri-ederra Andra Mariaren ondoan txukundu eta loratu gura izan eban, Jesusegana joateko Andra Maria zala biderik onena eta.

ARÁNZAZU
1952 (X-XI)*

XII

Ames-lorea

Esker eta mesede guztien bitartekoa, Andra Maria dogu. Jaungoikoagandik jatorkun laguntza guztia, Andra Mariaren eskutik hartzen dogu. Egia handi hori sarritan entzun izan dogu, eta Eleiza Ama Deunak bere baieztuta dauka.

Andra Maria, Jaungoikoaren Ama dalako, zeruan mailarik gorenengoan dago; enparau zerutar guztien gain, Jaungoikoaren ondoan, Hirutasun Deunaren zoragarri.

Andra Mariaren zereginik nagusiena Jaungoikoa maitetzea eta geuri on egin eta laguntzea da. Golgota mendian, Jesusen odol-isurteagaz batean, neke-oinaze zorrotzen artean sortu ginduzan; eta une haretantxe bere seme-alaba eginik geratu gintzazan. Geroztik Amarik onenaren maitasun eztsua geure alde izan dogu beti; Andra Mariak amatasunaren eginbehar arduratsuak zintzotasunik handienagaz betetuten dihardu: geuri laguntzen, geu maitetuten, geu zoriontzen...

Horretaz argibiderik onena eta adibiderik egokiena Ames bat izan neban.

Egun baten, geixorik aurkitzen nintzan eta holan nengoalarik, larritasunez neure bihotza gora jasota, ahal neban eran otoitz egiten hasi nintzan. Honetan,

¹²² *eratsi*: bajatu, jatsi eragin.

* Jaime Kerexetaren bilduman be jasoa (Errose Bustintza, *Ipuñak*, Bilbao: Mensajero, 1990, 39. ipuina).

Jaunaren laguntzeagaz neure min eta oinazeak pizka bat gitxitu egin ziran; eta era berean lo gozoak hartu ninduan. Eta lo gozo harek amesaren beso samurretan herriko eleizara eroan ninduan; eta hantxe, aldara nagusiaren ondoan, osasun eske otoitz beroan hasi nintzan. Halako baten, aingeru eder bat txirristada¹²³ leunez goitik behera jatsi zala ohartu neban. Eta aingeru eder harek irribarrez zer behar neban itandu eustan; eta nik osasuna behar nebala erantzun neutsan. Eta orduan bera, buruagaz baietz esanda, zerurantz abiau zan; eta nik begiakaz atzetik arretaz jarraitu neutsan. Eleizearen teilatua behingoan edegi zan, eta lainoak urratu ziran eta aingerua zeruan sartzen ikusi neban. Orduantxe zeruaren zatirik ederrena ikusteko zoria izan neban, Jaungoikoa eta Andra Maria egozan leku zorionsua. Jaungoikoa eta Andra Maria edertasunez beterik guztien zoragarri egozala baino besterik ezin neike esan, euren edertasuna behar dan lez azaltzekorik ez dagoalako...

Aingeruak, buru-makurtze andi bat eginda, Jaungoikoari eskumako belarrira hitz egin eutsan. Hori eginikoan berehala jatsi zan, eta neure ondora etorri zanean buruagaz ezetz esan eustan. Orduan barriro eskatzeko esan neutsan. Hori entzunik, aingeruak bere eskuak bular ganean gurutzetuaz irribarrez esan eustan:

—Jaungoikoaren bihotza Andra Maria da. Beraz, Andra Mariagana noa.

Hitz horreek amaitzean, joranez eta bizitasunez esan neutsan:

—Bai, bai, zeruko Amagana zoaz, Ama dogu eta!

Beste barik, aingerua lehengo bideetatik behingo baten zeruratu zan, eta zeruko Amari neure aldez otoitz beroa egin eutsan. Otoitzean ziharduala, Andra Mariak Jaungoikoari begiratu eutsan, eta une berean Jaungoiko on-onak Andra Mariari bere begi deun-deunak zuzendu eutsazan. Eta begirakune eztitu eta deun-deunen erdian larrosa zuri-eder bat sortu zan, eta larrosa zuri-ederra aingeruaren eskuetan geratu zala ohartu neban. Horrenbestegaz, neure eskaria lorturik egoala igarri neban. Gehiagoko barik, aingeru liraina eskuetan larrosa ebal jatsi zan eta lora ederra neuri emonaz irribarrez esan eustan:

—Hor dozu Andra Mariaren eskerra. Zoaz beti Andra Mariagana.

Hitz horreek entzutean, poz-pozez iratzartu nintzan, eta holan beharrik, neure gorputza geixo haretatik guztiz osatuta geratu zan. Lotan ikusi neban larrosa

¹²³ *txirristada*: jauskera.

zuria, baina, iratzartutean ezereztu egin zan; ez, baina, bere guna¹²⁴ eta bere mamina itxi bagarik. Lora zuriaren bitartez, Andra Mariaren maitasuna eta bakea neure bihotzean berariz irarri¹²⁵ ziran. Eta neure bihotzeko atsegina zelanbait agertzeko, behinola neure adiskide on bategandik ikasi neban abestitxua Andra Mariari poz-pozez abestu neutsan:

*Goizez eguzkiaren
argi-izartzea,
zure gomutan, Ama,
bizitza zabaltzen da.
Zugaz beti bizitzea...
Hau bai zoriona!*

IPUINAK

(Bilbao: Mensajero, 1990,
49. ipuina, J. Kerexeta)

XIII

Norbera onduaz bestea ondu

Senarra eta emaztea etxe txiki polit baten bizi ziran. Urtebete zala ezkondata bizi ziran arren, ez eben alkarreganako maitasunik ez begirunerik; maitasun bagarik bizi ziran, ganora bagarik!

Emazteak etxea garbitzeko ardurarik ez eban inoz hartzen; bere burua larregi apainduaz, enparau gauzai *hor konpon* egiten ohitua zan gaztetarik. Hori zala-ta, euren etxe txiki polita beti zikin-zikinik egoten zan. Etxeko beste arazoakaz be ez zan inoz be arduratzen.

Ez ur ez ardao, eta ez gatz ez berakatz, hamaika ganorabagako bazkari janerazo eutsan bere senarrari!

Gure emakumea auzietan, nahaste-borrasteak ipinten be nagusi zan; bere moduak eta orduak horretantxe ziran beti. Hau batu eta hori banandu; *batu-banatzaille* errimea zan. Haren mihinaren bidez, hango etxe-inguruetakoa nahastea eta zarraparra ugari izaten ziran. Ha lako sasirik!

¹²⁴ *guc*: hun, usain.

¹²⁵ *irarri*: itsatsi.

Senarra be halako emakumeari egokon gizona zan: alperra, jokolaria, moz-kortia, biraolaria, eta abar.

Horrenbestez, etxe haretan ez egoan maitasunik, ez egokitasunik, ez ganorarik, ez bakerik, ez zorionik... Jaungoikoaz ahaztu egin ziran, eta zorionak iges egin eutsen.

Iluntze baten, senar-emazteak sutondoan egozala, etxeko atea esku-zabalez jo eben. Gaba ilun-iluna zan. Euri-zaparrada handiz jausten zan; eta oinaztuagaz batera, trumoiak orroa itzela egiten eban.

Ate-jotailea nor izan zeitekean bildurrez egozan.

—Nor da? —egin eben didar.

—Etxe honetan ostatua gura leuken bidazti bat —erantzun eutsen.

Eta atea zabalduta, gizon gazte eder bat ikusi eben. Eta barruratzeko esanaz, ezkaratzera, sutondora eroan eben. Hari afaria emon eta gero, emaztea logelara joan zan bidaztiari ohea atontzera. Bitartean, bidaztia senarragaz sutondoan geratu zan. Hau eta hori, eta hangoa eta bestea berba batzuk egin ostean, bidaztiak gizonari hauxe esan eutsan:

—Eta, zelan bizi zarie?

—Oso txarto —erantzun eutsan gizonak—. Nire emaztea baino alperragorik eta ganorabageagorik ez dauka lurak ganean. Bera lako beste bat aurkitzeko, munduan zehar ibili behar izango zintzatekez, bai! Nire esanari ez deutso inoz be jaramonik egiten, emakume horrentzat inoren esanak ez dau balio eta. Batzuetan-batzuetan¹²⁶, dana bertan behera itxita, etxetik iges egiteko asmua be hartzen dot... Emakume horregaz, zer egin behar dot? Ze onu, ze burubide emoten deustazu?

IPUIÑAK

ERROSE BUSTINTZA

"Mañariko"

GERO

¹²⁶ batzuetan-batzuetan: sarritan.

Bidaztia, berari esaniko guztia entzunda, isilik geratu zan. Halako baten, bere arpegia gora jasota, gizonagana begi errukitsuz begiraturik, hauxe esan eutsan:

—Norbera onduaz bestea ondu...

Gure gizona, hori entzunik, lotsatu egin zan; eta ausnartzen jarrita, bere kolkorako hauxe inoan:

—Profetaren bat, santuren bat, ala zer ete dok berau? Begi gozo horreekaz neure barru nahastua aztertzen ez ete jabik, gero? Ene! Hau lotsea!

Eta hori esanaz, pentsakor jarri zan barriro be.

Honetan, emaztea ezkaratzera etorri zan eta bidaztiari logelea gertu eukala esan eutsan. Orduan bidaztia, gabon esanda, logelara joan zan. Eta senar-emazteak sutondoan geratu ziran.

Gizonak berba gitxi egiten eban, pentsakor ziharduan. Emazteak, ostera, jazorikoaren barri ezertxo be ez ekian ezkeru, berba eta berba egiten eban.

—Bidazti hori, santuren bat-edo dala esango neuke –inoan emazteak-. Horren irribarrearen ezia eta begirunearen gozoa! Bere begiak, beheruntz dagozala be, gauza guztietan adi dagozala iruditzen jat. Holakorik egundo ez dot inon ikusi.

—Ezta neuk be, ez dot ikusi –erantzun eutsan senarrak-. Azal eta barru, danean dabil hori.

Eta barriro be senarra pentsakor jarri zan.

Biharamon goizean, gosaria jan eta gero, bidaztiak, beste baten be etorriko zala esanaz, agur egin eutsen. Etxekoandreak atarteraino¹²⁷ lagundu eutsan; eta etxetik kanpora joiala:

—Zelan bizi zarie? –itandu eutsan bidaztiak emakumeari.

—Txarto be txarto bizi gara –erantzun eutsan emakumeak-. Ezkondu nintzan arte gizonak hobeagotzat neukazan. Nire senarra baino txarragorik! Alperra, erremuskalaria¹²⁸, jokolaria, mozkortia, biraolaria, eta abar.

¹²⁷ *atarie*: atari.

¹²⁸ *erremuskalari*: purrustadaka dabilena.

«Biraolaria» berbeak bidaztiaren gorputza dardara baten ipini eban, bere begi ederretatik izar dizdiratsuak lako negar-malko handi bi jausten zirala.

—Holan ezin bizi naiteke —esan eutsan emakumeak—. Ezelan be ezin bizi naiteke gizon horregaz. Bidazti onorrek, ze burubide damostazu?

Orduan bidaztiak, burua gora jasoaz eta begirakune errukitsuaz, haxe esan eutsan:

—Norbera onduaz bestea ondu...

Berba horreekaz emakume gaisoa itun-itun jarri zan; bere bizitza ganorabagea bat-batean bururatu jakon. Hutsegin guztiak begien aurrean eukazan. Lotsatu egin zan, pentsakor jarri zan.

—Santuren bat dala esaten izan dot nik, santuren bat dala —inoan—. Nire gauzak igarri egin deustaz. Hau lotsea!

Bidaztia bidean zehar abiau zan. Bere oinkada bakotxak bide-ertzean larrosa ederrak sortzen ebazan; udabarri guztiak halako larrosarik inoz be ez eben ekarri. Emakumeak larrosa miragarri hareek pilatzen jardun eban. Eta txorta galanta egin eta gero, bidaztiari dei egin eta haxe esan eutsan:

—Bidazti! Larrosak bidean jausten jatzuz!

—Ondo dago —erantzun eutsan bidaztiak—; eroan eizuz etxera. Eta ea, hurrengo etorri naitenerako, zuk eta zure senarrak beste horrenbeste larrosa batzen dozuezan.

Emakumeak, bidaztiaren esana eginik, lora-txorta ederra senarrari eroan eutsan etxera, bidaztiaren oinetan sortutako larrosak zirala esanaz.

—Honeek dira larrosak! —esan eban senarrak geldota—. Holakorik begi aurrean egundo ez dot ikusi! Eta honeen usaina! Negarra legortuaz behaztunaren mingotsa gozotuko leukie... Zorionaren usain miragarria dala esango neuke!

Eta larrosa eder hareek Andra Mariari eskini eutsiezan. Haren irudi politaren aurrean ipini ebezan.

Hurrengo egunean, emaztea, bidaztiaren esanari jaramon eginda, ontzen be ontzen hasi zan. Etxea garbitzeari eta bazkari-afariak ganoraz gerteteari gogoz ekin eutsan. Eta gehiago dana: Jaungoikoari eta senarrari buruzko eginbeharrak oso ondo beteten be egun horretantxe hasi zan. Ezkontzako eginbehar garrantzitsuak beteten Jaungoikoaz gomutau zan, eta hobea izan gura izan eban, norbera onduaz bestea ontzeko...

Senarra be, bidaztiaren esana gogora ekarrita eta bere emaztearen aldakuntza onuratsuak adoretuta, egun batetik bestera ontzen hasi zan. Biraorik ez eban jaurtiten, jokorik ez eban egiten, mozkorrik ez eban hartzen, eta alperkerietan ez zan egoten. Jaungoikoaz gomutau zan, eta Jaungoikoak agintzen dauenez bizi nahi izan eban, norbera onduaz besteak ontzeko be...

Emaztea ona izaten zanean, senarra be ona izaten zan; eta senarraren ontasuna ikusten ebanean, emaztea hobeagotu egiten zan. Holan, bata-bestearen eredu zirala, onbidezko larrosa eder onuratsuak egunoro-egunoro sortzen ebezan. Aurrerantzean, etxe haretan maitasuna eta bakea ugari be ugari ziran; hasarre kaltegarriak eta gorroto higuinarrriak¹²⁹ betiko urrindu ziran. Hareekandik aldentutako zoriona ames gozoz beterik agertu zan.

Gau argia eta ederra zan. Senar-emazteak leihoan zerurantz begira adi-adi egozan. Ilargia ortzean handikiro egurasten ikusi eban; izarrak, batetik bestera, dantzan ziharduen. Gau argia eta ederra benetan! Maitasun handia bidean etorren oinkada isilez.

Honetan, ate-joka norbait. Atea zabaldu, eta aspaldiko bidaztia zala ikusi eban. Poztu be poztu egin ziran! «Geure zoriona zu!» esanaz, ezkaratzera eroan eban. Bidaztia be, batera eta bestera begira, pozez beterik jarri zan. Gauza guztiak aldatuta eta etxea txukunduta ikusi eban.

Orduan, emazteak onbidez batutako larrosa-piloak ekarri eutsazan. Bidaztiak atseginez hartu eutsazan; eta usain ginaz eta ederrak zirala esanaz, badiraute:

—Larrosa eder honeek euren arantzak dabez. Hori dala-ta, minik hartu izango dozue, bai...

—Min, bai, hartu dogu —erantzun eban—; gora begira ondo eroaten dan min gozoa, baina.

—Batu eta pilatu, ba, holako larrosak ugari; hemengo larrosen orde, han goian zeruko Aitak arantza bagariko larrosa betikorrez sarituko zaitue eta.

¹²⁹ *higuinarrri*: nazkagarri.

Gaba igarota, biharamon-eguna argitu zaneko, bidaztiak, gosari arin bat hartuta, agur hau egin eutsen:

—Agur, senar-emazte zintzook. Agur eta eskerrik asko, agur. Eta aurrerantzean holantxe bide on eta zuzenetik jarrai, zeruko aintza baketsura heldu arte.

—Geratu zaitez geugaz —esan eutsien senar-emazte gazteak—. Geratu geugaz hemen, zeu bagarik ezin bizi izango gara eta, gure zoriona zeu zara eta.

—Ni bagarik ezin bizi izango zarie, ezta? Ene maite-maiteok, neugaz bizi nahi badozue, horra hor zuen eleizatxoa. Hortxe naukazue, gau eta egun, zeuei itxaroten, zeuek maitetzen, zeuek zorioneko egiten. Neugaz bizi gura badozue, joan bertara eta hartu naizue: «Nire haragia jaten eta nire odola edaten dauena, neugan dago, eta ni harengan».

Berba horreekaz, bidazti santuaren soinekoa edurra baino zuriago bihurtu zan, eta haren arpegia eguzkia baino argiago.

Senar-emazte gazteak bere aurrean belaunikotu egin ziran, maitekiro zirautsiela: «Jesus ona, Jesus gozoa, Jesus maitegarria, Jesus Jaungoikoa!».

Une zoragarri haretan, iparraldeko haize hozkirriak abesti bikain baten durundia ekarri eutsen belarrietara:

*Ogi zerutik etorria,
zeu zara gure poz guztia!*

Lehenengo Jaunartzerako gertetan ziharduen herriko umeen abots gozoa zan.